

Van Gölü Havzası Kıyılarında Kullanım ve Koruma Dengesi Çerçevesinde Turizm Planlaması: Politika, Planlama ve Yönetim

Tourism Planning in the Van Lake Basin Shores within the Framework of Use and Protection Balance: Policy, Planning and Management

Emine CİHANGİR

Doç.Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Van, Türkiye
Assoc. Prof., Van Yuzuncu Yıl University, Tourism Faculty, Van, Türkiye
Orcid: 0000-0001-8514-6655 eminecihangir@yyu.edu.tr

Emre KARADUMAN

Öğr.Gör. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Gevaş Meslek Yüksekokulu, Van, Türkiye
Dr. Lecturer., Van Yuzuncu Yıl University, Gevaş Vocational School, Van, Türkiye
Orcid: 0000-0002-2921-8295 emrekaraduman@yyu.edu.tr

Mehmet ŞEREMET

Doç.Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, Van, Türkiye
Assoc. Prof., Van Yuzuncu Yıl University, Maritime Faculty, Van, Türkiye
Orcid: 0000-0003-3416-4794 mseremet@yyu.edu.tr

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atıf: Cihangir, E. & Karaduman, E. & Şeremet M. (2025). Van Gölü Havzası Kıyılarında Kullanım ve Koruma Dengesi Çerçevesinde Turizm Planlaması: Politika, Planlama ve Yönetim. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, Özel Sayı, 431-456.

Cihangir, E. & Karaduman, E. & Şeremet M. (2025). Tourism Planning in the Van Lake Basin Shores within the Framework of Use and Protection Balance: Policy, Planning and Management. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Special Issue, 431-456.

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: April 17, 2025/17 Nisan 2025

Accepted/Kabul Tarihi: October 10, 2025/10 Ekim 2025

Published/Yayın Tarihi: October 29, 2025/29 Ekim 2025

Pub Date Season/Yayın Sezonu: October/Ekim

Issue/Sayı: Special Issue/Özel Sayı

Pages/Sayfa: 431-456

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Emine Cihangir & Emre Karaduman & Mehmet Şeremet).

Conflict of Interest/Çıkar Beyanı

There are no conflicts of interest./Bu çalışma kapsamında herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile çıkar çatışması yoktur.

Declaration of Authors' Contribution/Yazarların Katkı Oran Beyanı

This article has 3 authors and the contribution rate of the author is equal/Bu makale üç yazarlıdır ve yazarın katkı oranı yüzde eşittir.

Copyright & License/Telif Hakkı ve Lisans: Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0./Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0.lisansı altında yayımlanmaktadır

Öz

Bu çalışma, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Van Gölü Havzası'nda turizm, çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki etkileşimi ele almaktadır. Bu kapsamda çalışma, havzanın fiziksel-ekolojik özelliklerini, mevcut koruma statülerini ve turizm baskısının mekânsal dağılımını birlikte değerlendirerek koruma-kullanım dengesinin sahaya yansımalarını tartışmakta; planlama ve yönetim açısından öncelik alanlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Eşsiz doğal ve kültürel değerlere sahip bu bölge, artan turizm faaliyetlerinin çevresel etkileriyle karşı karşıyadır. Literatürde yer alan güncel araştırmalar, koruma-kullanım dengesi kurularak sürdürülebilir bir turizm modelinin geliştirilmesi gereğine işaret etmektedir. Bulgular, Van Kalesi-Tuşba-İpekyolu kentsel büyüme aksı, Ahlat-Adilcevaz kıyı bandı ve Gevaş-Edremit sahilleri gibi noktalarda kullanım çakışmalarının yoğunlaştığını; tarım-turizm, yerleşim-ekosistem ve kıyı rekreasyonu ile doğa temelli faaliyetler arasındaki etkileşimlerin belirginleştiğini göstermektedir. Bu çerçevede çalışma, literatür taraması ile mekânsal/işlevsel ve statü analizlerini bir araya getirerek ekolojik altyapı bütünlüğü, sulak alan rejimi, habitat duyarlılıkları, ziyaretçi/erişim yönetimi ve taşıma kapasitesi gibi unsurları birlikte ele almaktadır. Sonuç olarak çalışma, doğal kaynakların korunmasını merkeze alan, yerel toplulukları sürece dahil eden ve izleme-geri besleme adımlarını içeren uyarlanabilir bir turizm yönetimi yaklaşımını önermektedir.

Anahtar Kelimeler

Van Gölü Havzası, Koruma Kullanma Dengesi, Turizm Planlaması.

Abstract

This study examines the interaction between tourism, environmental conservation, and sustainable development in the Van Lake Basin, located in Turkey's Eastern Anatolia Region. In this context, the study jointly evaluates the basin's physical-ecological characteristics, existing protection statuses, and the spatial distribution of tourism pressure, discussing how the conservation-use balance is reflected on the ground and identifying priority areas for planning and management. The region, which hosts outstanding natural and cultural assets, faces environmental impacts arising from increasing tourism activities. Recent literature points to the necessity of developing a sustainable tourism model by establishing a conservation-use balance. The findings indicate that use conflicts intensify at specific locations such as the Van Castle-Tuşba-İpekyolu urban growth axis, the Ahlat-Adilcevaz shoreline, and the Gevaş-Edremit coasts; interactions between agriculture-tourism, settlement-ecosystem, and coastal recreation and nature-based activities become more pronounced. Accordingly, the study brings together literature review with spatial/functional and status analyses to address elements such as ecological infrastructure integrity, wetland regimes, habitat sensitivities, visitor/access management and carrying capacity. In conclusion, the study proposes an adaptive tourism management approach that centers on the conservation of natural resources, includes local communities in decision-making processes, and incorporates monitoring-feedback cycles.

Keywords

Van Lake Basin, Protection-Use Balance, Tourism Planning.

Giriş

Turizm, özellikle eşsiz doğal manzaralara ve kültürel mirasa sahip bölgelerde ekonomik büyümenin temel bir itici gücüdür. Bu nedenle, Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) korunan alanlar ve destinasyon yönetiminde yerel halk katılımını daha fazla savunurken (Leung vd. 2018; Worboys vd. 2015), mevcut uygulamalar doğa temelli turizm destinasyonlarında büyük bir "kitlese turizme" maruz kalındığını ve bu durumun doğa ve yaban hayatı üzerinde aşırı kullanım etkisi yarattığını göstermektedir (Şeremet vd. 2023). Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Van Gölü Havzası'nda, turizm, çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınmanın etkileşiminin uzun vadeli sürdürülebilirlik için kritik olduğu bu olguya örnektir. Bu havza, dünyanın en büyük sodalı gölü olan, yaklaşık 450 metre maksimum derinliğe sahip olan ve eşsiz bir ekosistem olarak ifade edilen Van Gölü'ne ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum, Van Gölü'nü turizm planlaması ve yönetimi için odak noktası haline getirmektedir (Yaman vd., 2011).

Van Gölü Havzası'nda turizm planlaması için dengeli bir çerçeve oluşturmanın önemi, ekonomik faydaları teşvik ederken çevre korumayı sağlama zorunluluğundan kaynaklanmaktadır (Higgins vd., 2021). Turizm arttıkça, yerel kaynaklara ve ekosistemlere olan talep yoğunlaşır ve potansiyel olarak çevre üzerinde olumsuz etkilere yol açar (DeFries vd., 2007). Buna göre, başarılı turizm yönetimi, bölgenin hem doğal hem de kültürel mirasını korumak için ekolojik hususları insan ihtiyaçlarıyla bütünleştirmelidir. Bu, havzanın su seviyeleri ve ekosistem sağlığı üzerindeki iklim etkileri de dahil olmak üzere, oyundaki karmaşık dinamiklerin anlaşılmasını gerektirir (Meydan vd., 2022).

Son çalışmalar, özellikle Van Gölü gibi hassas ekosistemlerde kullanım ve korumanın dengelenmesinin kritik olduğunu göstermektedir (Higgins vd., 2021). Etkili politikalar, endemik flora ve faunayı ve bölgenin genel ekolojik bütünlüğünü koruyan koruma girişimlerine öncelik vermelidir (Demirkuş vd., 2018). Bu yaklaşım, yerel toplulukları turizm gelişimine dahil etmek, ekonomik fırsatlardan yararlanmalarını sağlarken aynı zamanda bir koruma kültürü oluşturmalarını sağlamak için ortak bir çaba gerektirir. Dahası, gölden gelen tortularla kanıtlandığı gibi, iklim değişiklikleri ve çevresel değişikliklerle başa çıkmak için turizm planlamasında adaptasyon stratejilerinin önemini vurgulanmaktadır (Wick vd., 2003).

Özetle, Van Gölü Havzası'ndaki turizm planlaması çerçevesi hem ekonomik kalkınmanın hem de çevresel yönetimin değerini tanıyan dengeli bir yaklaşımı vurgulamalıdır. Bilgilendirilmiş politika oluşturma ve kapsayıcı yönetim stratejileriyle bölge, onu tanımlayan eşsiz ekolojik ve kültürel manzarayı korurken ekonomik olarak gelişen sürdürülebilir turizmi teşvik edebilir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Korunan Alan Yönetimi Kategorilerinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuzlar: Doğal Sit Alanlarının Yönetimi

Literatürde yer alan pek çok çalışma, özellikle arkeolojik sit alanlarının koruma-kullanma dengesi içerisinde sürdürülebilir bir biçimde yönetilmesine odaklanmaktadır (Bal, 2019; Demas, 2002; Feilden & Jokilehto, 1998). Bunun yanı sıra, doğal koruma alanlarının yönetimine ilişkin önemli kılavuzların da yayımlandığı görülmektedir. Bu kılavuzların başında, Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin (IUCN) yayımlamış olduğu rehber yer almaktadır (Dudley, 2008). IUCN'nin kategorizasyon sistemi, küresel ölçekte korunan alanların yönetimini destekleyen, biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen bölgelerin belirlenmesi ile yönetilmesine yönelik yapılandırılmış bir çerçeve sunmaktadır (Yu-Fai vd., 2018). Bu sistem, farklı yönetim kategorileri arasında ayırım yaparak uygulayıcıların her bir korunan alan için ekolojik ve sosyo-kültürel bağlamlara özgü stratejiler geliştirmelerine olanak tanır (Şabić vd., 2018). Ancak, farklı bölgesel bağlamlarda bu kategorilerin etkinliği ve uyarlanabilirliği, özellikle yerel yönetim yapıları ve koruma öncelikleri çerçevesinde tartışma konusu olmaktadır.

IUCN çerçevesi temel bir yol gösterici işleve sahip olmakla birlikte, uygulamanın tüm bölgelerde aynı biçimde yürütülmesinin mümkün olmadığı çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur. Banjac vd. (2019), IUCN kategorilerinin ulusal yönetim çerçevelerini bilgilendirmesi gerektiğini, ancak bunlara yön verici tek otorite olarak kullanılmaması gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle, her bir korunan alanın kendine özgü koşullarını ve gereksinimlerini dikkate alan bağlamsal bir yaklaşım önerilmektedir. Böyle bir yaklaşım, yerel bilgi ve uygulamaların yönetim süreçlerine entegrasyonunu sağlayarak daha etkili koruma sonuçlarına ulaşılmasına katkıda bulunur. Aksi hâlde, standartlaştırılmış kategorilere aşırı bağımlılık, ulusal mevzuata dayalı yerel yönetim sistemlerinin uyarlanabilir kapasitesini sınırlayabilir (Banjac vd., 2019). Ayrıca, korunan alan yönetimine yalnızca biyotik bileşenlerin değil, jeoçeşitlilik gibi abiyotik faktörlerin de dâhil edilmesi gerektiği yönünde giderek artan bir vurgu söz konusudur. Gordon vd. (2017), jeoçeşitliliğin etkili koruma yönetiminin temel bir unsuru olarak IUCN yönetim kategorilerine tam anlamıyla entegre edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca, jeolojik ve biyolojik bileşenlerin birlikte ele alınmasının ekolojik ağların izlenmesi, yönetilmesi ve korunmasında kritik önem taşıdığını vurgulamaktadır. Bu tür bütüncül bir yaklaşımın, ekosistemlerin insan kaynaklı baskılara karşı dayanıklılığını artırarak korunan alan statüsünün uygulanabilirliğini güçlendireceği düşünülmektedir. Öte yandan, IUCN kategorilerinin koruma etkinliği üzerine yapılan ampirik araştırmalarda çeşitli tutarsızlıkların bulunduğu ortaya konmuştur.

Örneğin, farklı kategorilere sahip korunan alanlarda gözlemlenen insan baskısı ve habitat kaybı seviyeleri arasında belirgin farklılıklar vardır. Heck vd. (2024), sıkı korunan alanların her zaman beklenen koruma sonuçlarını sağlamadığını; hatta bazı durumlarda daha az kısıtlamaya sahip alanlara kıyasla daha yüksek habitat kaybı ile karşı karşıya kaldığını rapor etmektedir. Bu durum, IUCN kategorizasyon sisteminin sağlamlığına ilişkin eleştirileri gündeme getirmekte ve değişen ekolojik ile sosyo-ekonomik koşullara uyum sağlayabilen esnek yönetim stratejilerinin gerekliliğine işaret etmektedir (Heck vd., 2024; Geldmann vd., 2014). Bununla birlikte, IUCN temel bir çerçeve sunmasına rağmen, koruma stratejilerinin başarısı büyük ölçüde yönetim yapıları, toplumsal katılım ve sosyo-politik bağlam gibi etkenlere bağlıdır. Muñoz ve Hausner (2013), koruma girişimlerinin etkinliğinin farklı paydaşların görüş ve katkılarının sürece dâhil edilmesi ile mümkün olacağını vurgulamaktadır. Onlara göre başarılı bir yönetim anlayışı, geleneksel koruma yaklaşımlarında sıklıkla göz ardı edilen sosyal, ekonomik ve politik boyutları da kapsamalıdır. Bu doğrultuda, IUCN yönergelerinin katı bir biçimde uygulanması yerine, bölgesel koşullara uygun esnek yönetim yaklaşımlarının benimsenmesi; ayrıca paydaşlar arası iş birliğini güçlendiren kapsayıcı modellerin geliştirilmesi önerilmektedir (Muñoz & Hausner, 2013).

Sonuç olarak, IUCN kategorizasyon sistemi korunan alanların yönetiminde temel bir çerçeve sunmakla birlikte, etkinliğin sağlanabilmesi için yerel bağlamların dikkatle değerlendirilmesi ve paydaş katılımının güçlendirilmesi gerekmektedir. Literatür, jeoçeşitliliğin yönetim süreçlerine entegre edilmesi, uygulamadaki tutarsızlıkların giderilmesi ve uyarlanabilir yönetim modellerinin geliştirilmesinin koruma çıktılarının kalitesini artırabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, IUCN kategorizasyon sistemine ilişkin tartışmaların, ekolojik araştırmalardaki ilerlemeleri, toplumsal gereksinimleri ve küresel çevresel sorunları içerecek şekilde dinamik biçimde devam etmesi önem taşımaktadır.

1.2. Korunan Alan Yönetimi Kategorilerinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuzlar: Arkeolojik Sit Alanlarının Yönetimi

Arkeolojik alanların sürdürülebilir yönetimi, koruma-kullanma dengesinin sağlanması açısından literatürde giderek artan bir ilgi görmektedir. Bu alandaki araştırmalar, arkeolojik bütünlüğün korunması ile turizm, eğitim ve kamu katılımı arasındaki hassas ilişkinin önemini vurgulamaktadır. Alanın gelişiminde Demas (2002) ile Feilden ve Jokilehto'nun (1998) katkıları öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, mevcut uygulamalar ve yeniliklerin incelenmesi, bu temel çalışmaların eleştirel bir bakışla yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmakta; sürdürülebilir sonuçlara ulaşmayı amaçlayan yöntemlerin ortaya konmasını sağlamaktadır.

Feilden ve Jokilehto (1998), kamu erişimi ile arkeolojik koruma arasındaki gerilimi yönlendiren ilkeleri ele almakta ve yönetim stratejilerinin hem kültürel değerler hem de çevresel bağlam temelinde şekillendirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Šečerov vd., 2018). Demas (2002) ise bu yaklaşımı, yönetim planlarının pratik boyutuna odaklanarak geliştirmekte ve bilimsel bilgiyle birlikte toplum katılımını da içeren yöntemler önermektedir. Ona göre, yerel paydaşların sürece entegre edilmemesi, arkeolojik alanların toplumla bağımlı kaybederek durağan “müze” mekânlarına dönüşmesi riskini beraberinde getirmektedir (Maksin vd., 2014). Bu yaklaşım, günümüzde miras yönetimi ve toplum temelli turizm anlayışını şekillendiren, yerel toplulukların karar alma süreçlerine aktif katılımını öne çıkaran çağdaş tartışmalarla örtüşmektedir.

Ayrıca, teknolojik gelişmeler arkeolojik alan yönetiminde yeni fırsatlar sunarak koruma ile kullanma arasındaki dengeyi daha etkili bir biçimde kurmaya imkân tanımaktadır. Roosevelt vd. (2015), dijital dokümantasyondaki ilerlemelere dikkat çekerek, Coğrafi Bilgi Sistemleri'nin (CBS) alanların korunması ve aynı zamanda erişilebilirliğin artırılması için sunduğu potansiyeli vurgulamaktadır (Li vd., 2022). Bu teknolojiler hem ayrıntılı kayıtların oluşturulmasını hem de ziyaretçi deneyimlerinin geliştirilmesini sağlayarak, arkeolojik bütünlüğün korunmasına katkı sunmaktadır. Ancak, iklim değişikliği ve jeopolitik istikrarsızlık gibi dışsal faktörler, yönetim açısından önemli zorluklar oluşturmaya devam etmektedir. Anderson vd. (2017), iklim tehditlerinin arkeolojik alanlarda bozulma ve kayıpla doğrudan ilişkili olduğunu belirtirken (Trišić vd., 2022), Parcak vd. (2016) ise yağmalama üzerine yaptığı araştırmada sosyo-politik baskıların alan koruması üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, miras yönetiminin yalnızca teknik değil, aynı zamanda çevresel ve toplumsal bağlamlar içinde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle, sürdürülebilirlik için proaktif ve uyarlanabilir yönetim stratejilerinin geliştirilmesi kritik bir ihtiyaçtır.

Arkeolojik alan yönetiminde öne çıkan bir diğer tema ise yerli bilginin ve perspektiflerin sürece dâhil edilmesidir. Cipolla vd. (2018), yerli bakış açılarının yalnızca yönetim stratejilerine değil, aynı zamanda arkeolojik anlatıların şekillendirilmesine de katkı sağlaması gerektiğini savunmaktadır (Zorlu & Yılmaz, 2020). Bu yaklaşım, geleneksel ekolojik bilginin çağdaş yöntemlerle bütünleştirilmesini teşvik ederek daha kapsayıcı ve çok boyutlu bir miras anlatısı sunmakta, aynı zamanda yerli toplulukların haklarını ve varlığını tanıtmaya yönelik bir adım niteliği taşımaktadır.

Sonuç olarak, arkeolojik alanların sürdürülebilir yönetimine ilişkin literatür, koruma-kullanma dengesini sağlamaya yönelik güçlü bir çerçeve sunmaktadır. Demas (2002) ve Feilden & Jokilehto'nun (1998) çalışmaları bu alandaki temel referans noktalarını oluşturmakla birlikte, günümüzde bu yaklaşımların, teknolojik gelişmeler, yerel bilgi ve toplumsal katılımı merkeze alan yenilikçi

yöntemlerle desteklenmesi gerekmektedir. Gelecekte yapılacak araştırmaların, arkeolojik alanların tarihsel değerlerini korurken, çağdaş toplumsal ihtiyaçlarla uyumlu, bütünleştirici ve katılımcı modellerin geliştirilmesine odaklanması gerektiği düşünülmektedir.

1.3. Korunan Alan Yönetimi Kategorilerinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuzlar: Karma Alanların (Arkeolojik ve Doğal Sit Alanları) Yönetimi

Doğal ve arkeolojik alanlara yönelik koruma uygulamalarının bütünleştirilmesi, miras yönetimi literatüründe karmaşık ve çok boyutlu bir durum olarak ele alınmaktadır. Biyolojik çeşitliliğin korunması ile kültürel mirasın sürdürülmesine dair ikili sorumluluk etrafında gelişen söylem, akademik çevrelerde giderek artan bir ilgi görmektedir. Özellikle, doğa koruma stratejilerini arkeolojik alan yönetimiyle bütünleştiren ve mirasın çok yönlü doğasını kapsayıcı bir şekilde ele alan karma kategorizasyon modelleri öne çıkmaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışmalar, söz konusu yaklaşımların yönetim paradigmaları ve toplum katılımı üzerindeki etkilerini eleştirel bir biçimde incelemektedir.

Dudley vd. (2010) tarafından geliştirilen temel bir metin, IUCN'nin yenilenmiş korunan alan kategorizasyon sistemini tartışarak kültürel ve arkeolojik bağlamları da içerecek şekilde daha geniş koruma hedeflerinin çerçevesini ortaya koymaktadır. Bu yeni yönergeler, yalnızca korunan alanların özünü yeniden tanımlamakla kalmamakta, aynı zamanda ekosistemler ve kültürel peyzajlar arasında yönetim stratejilerinin uyarlanması da teşvik etmektedir. Böylece, ekolojik ve kültürel değerler arasındaki bağlantının giderek daha fazla kabul gördüğü ifade edilmektedir. Bu çerçevenin önemli bir unsuru, doğal ve kültürel açıdan alanların yönetimine dair anlamlı tartışmaları yoğunlaştıran Kategori V'in (korunan manzaralar ve deniz manzaraları) tanınmasıdır (Dudley vd., 2010). Ancak bu yaklaşımın sağladığı esnekliğe rağmen, bazı eleştiriler koruma önceliklerinde belirsizlik yaratabileceğini ve etkili yönetim için daha açık tanımlar ile hedeflerin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Ockendon vd., 2018).

Gardner (2011), özellikle Madagaskar'daki çok amaçlı korunan alanlar üzerinden yaptığı incelemede, geleneksel IUCN kategorilerinin kültürel uygulamalar ve biyolojik çeşitliliğin kesişim alanlarını yeterince kapsayamadığını vurgulamaktadır. Bu bulgu, sosyo-ekolojik açıdan karmaşık dinamiklere sahip ve aynı zamanda arkeolojik alanları barındıran bölgelerde mevcut çerçevelerin sınırlılıklarının dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Gardner'ın eleştirisi, koruma çabalarının hem sürdürülebilirliğini hem de yerel bağlamlarla uyumunu sağlayabilmek için yerel gelenekleri ve kullanım pratiklerini tanıyan uyarlanabilir yönetim çerçevelerine duyulan ihtiyacı açıkça ortaya koymaktadır.

Karma yaklaşımların uygulanabilirliğini güçlendiren bir diğer unsur ise teknolojidir. Özellikle HBIM (Heritage Building Information Modelling) sistemleri, miras yönetiminde veri odaklı çözümler sunarak doğal ve arkeolojik kaynakların eş zamanlı yönetimine katkı sağlamaktadır (Saricaoglu, 2021). Bu tür teknolojik entegrasyonlar, sağlam bir veri altyapısı üzerinden bilinçli karar alma süreçlerini desteklemekte; paydaşların çevresel ve kültürel tehditleri daha etkin biçimde izlemesine ve yönetim stratejilerinin uyarlanabilirliğini artırmasına imkân tanımaktadır. Benzer şekilde, Nakhaei ve Correia (2020) tarafından İran'daki Tchogha Zanbil Dünya Mirası Alanı üzerine yapılan çalışma, su erozyonu gibi çevresel tehditlerin kültürel kalıntılar üzerindeki etkilerini ortaya koymakta ve arkeolojik yönetimde çevresel faktörlerin bütüncül biçimde dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu durum, özellikle Van Gölü havzası gibi alanlarda sıklıkla karşılaşılan sorunlarla doğrudan ilişkilidir.

Toplum katılımı, dengeli bir koruma yaklaşımının en kritik bileşenlerinden biridir. Öztürk ve Çahantimur (2023), kamu katılımının kültürel mirasın korunması ve farkındalığın artırılmasındaki rolünü ortaya koymaktadır. Katılımcı çerçeveler, yerel bilgi ve değerleri karar alma süreçlerine entegre ederek hem yönetim uygulamalarının bağlamsal uygunluğunu hem de toplumsal meşruiyetini güçlendirmektedir. İlgili alan yazın, kurumsal meşruiyetin ancak paydaş etkileşimi ile sosyo-kültürel kodların birlikte ele alınması durumunda üretilebileceğini vurgulamaktadır (Şeremet vd., 2022). Toplum bağlarının ve kamu ilgisinin teşvik edilmesi ise arkeolojik alanların sürdürülebilir değerini korumak ve kolektif eylemi desteklemek açısından stratejik önem taşımaktadır. Bununla birlikte, doğal ve kültürel mirasın etkin şekilde bütünleştirilmesi halen önemli bir zorluk olarak varlığını sürdürmektedir. Marra vd. (2022), disiplinler arası iş birliğinin zorunluluğunu vurgulayarak, jeoloji, biyoloji ve miras çalışmaları gibi farklı alanların bilgi ve yöntemlerini bir araya getiren bütüncül stratejilere ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Bu yaklaşım, ikili öneme sahip alanların korunmasında hem değerlendirme süreçlerini zenginleştirmekte hem de daha kapsayıcı ve etkili koruma çıktılarının üretilmesine olanak sağlamaktadır.

2. Metodolojik Çerçeve

Bu çalışma, Van Gölü Havzası'nın doğal ve kültürel miras alanlarını korumaya yönelik kapsamlı bir analiz süreci çerçevesinde yapılandırılmış beş aşamalı bir metodolojiye dayanmaktadır. Bu metodoloji özellikle hem doğal hem de kültürel öneme sahip alanların en iyi şekilde nasıl yönetileceği konusunda önemli tartışmalara yol açan Kategori V'in (IUCN Korunan Alan Yönetim Kategorileri- Korunan Peyzajlar ve Deniz Peyzajları-Protected Landscapes/Seascapes- korunan manzaralar ve deniz manzaraları) tanınmasını teşvik etmektedir. Bu çalışmada benimsenen metodoloji Bal (2019) ve Özcan ve Bal (2025) tarafından Troya Milli Parkının yönetilmesini dikkate alan bir yönetim planlaması çalışmasından uyarlanmıştır. Burada özellikle Van Gölü havzasının göl manzarasına sahip 2. ve 3. Derece Doğal Sit koruma statüsünde olması bu alanın kontrollü kullanım mantığı çerçevesinde nasıl turizm amaçlı planlanması ve yönetilmesi gerektiğine yönelik önemli öneriler geliştirmektedir.

1.Seviye: Mekânsal ve işlevsel analizi içeren ilk aşamada Van Gölü Havzası'nın konumsal ve mekânsal özelliklerinin yanı sıra bölgedeki ulaşım ilişkileri ve arazi kullanımı üzerinde derinlemesine bir analiz gerçekleştirmeyi amaçlanmaktadır. Bu aşamada, doğal ve kültürel miras alanlarının belirlenmesi ve bu alanların taşıdığı işlevsel değerlerin tespit edilmesi ön planda tutulmuştur. Aynı zamanda bu alanların korunmasına yönelik kaynak ve işlevsel değerleri belirleyerek, bölgenin sürdürülebilir yönetimi için gerekli temel veriler sunulmuştur.

2.Seviye: Statü analizi, Van Gölü Havzası'ndaki koruma altındaki alanların yasal durumunun detaylı bir şekilde incelenmesini içeren ikinci aşamadır. Bu analiz, mevcut koruma statülerinin kapsamını, içeriğini ve etkinliğini sorgulamakta olup, alanların hukuki çerçevede nasıl korunduğuna dair önemli veriler sunmaktadır. Statü analizi, aynı zamanda koruma uygulamalarının etkinliğini ve karşılaşılan zorlukları ortaya koyarak, daha etkili koruma stratejilerinin geliştirilmesine olanak sağlamaktadır.

3.Seviye: Kurumsal analiz aşaması ise, Van Gölü Havzası'ndaki koruma süreçlerinde yer alan ulusal ve uluslararası düzeydeki kurumları tanımlamakta ve bu kurumların işlevlerini kapsamlı bir biçimde analiz eden bir aşamadır. Bu aşama, kurumsal yapıların ve yönetim mekanizmalarının etkinliğini sorgulayarak, bölgedeki karar alma süreçlerinin daha şeffaf ve etkili bir şekilde nasıl yapılandırılabileceğini tartışmaktadır. Ayrıca, ilgili paydaşların katılım mekanizmaları da bu aşamada detaylı olarak ele alınmıştır.

4.Seviye: Planlama süreçlerinin etkinliği ise Dördüncü aşamayı oluşturmaktadır. Bu aşamada, Van Gölü Havzası'na yönelik planlama ve yönetim yaklaşımları ele alınmış ve mevcut planlama süreçlerinin etkinliği sorgulanmıştır. Bu aşama, geçmişteki deneyimler ışığında bölgeye dair planlama süreçlerinin nasıl daha verimli hale getirilebileceği konusunda derinlemesine bir değerlendirme yapmaktadır. Ayrıca, yerel paydaşlar ve diğer ilgili aktörlerle iş birliği içerisinde yürütülecek planlama süreçlerinin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma noktasında nasıl bir etki yaratabileceği üzerine odaklanılmıştır.

Beşinci ve son seviye, Van Gölü Havzası'na yönelik olarak sürdürülebilir koruma yöntemlerini ve yönetim süreçlerini içeren kapsamlı bir yönetim modeli geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu model, planlama, uygulama, izleme ve finansman süreçlerinin bütünleştirilmesini sağlamayı hedeflemektedir. Geliştirilen model, bölgedeki doğal ve kültürel mirasın korunmasını sağlamaya yönelik stratejik adımlar içerirken, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının, akademik çevrelerin ve özel sektörün iş birliğiyle uygulanabilir çözümler sunmayı öngörmektedir.

3. Bulgular

3.1. Mekânsal ve İşlevsel Analizi

Mekânsal işlevsellik, farklı arazi kullanımlarının aynı coğrafi düzlemde üst üste gelmesiyle ortaya çıkar ve bu durum çoğu zaman koruma-kullanım dengesini zorlamaktadır. Van Gölü Havzası; doğal ekosistemler, tarım alanları, yerleşim merkezleri, turizm faaliyetleri ve kültürel mirasın aynı mekânda yoğunlaştığı karmaşık bir yapıya sahiptir. Kıyı boyunca uzanan bazı kesimler Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan ya da Doğal Sit statüsünde olup (örneğin Kesin Korunacak Hassas Alan, Nitelikli Doğal Koruma Alanı, Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı), koruma-kullanım gerilimleri özellikle Van Kalesi-Tuşba-İpekyolu aksında, Ahlat-Adilcevaz kıyı bandında ve Gevaş sahillerinde belirginleşmektedir.

Van Gölü, Bitlis sınırlarındaki Nemrut Volkanı'nın patlamalarıyla kapanan tektonik çöküntü alanında oluşmuş olup, bugün dünyanın en büyük sodalı gölü ve Türkiye'nin en geniş gölüdür. Havza, çevresini saran yüksek dağlar ve geniş plato kuşakları nedeniyle kapalı bir drenaj sistemine sahiptir. Topografik olarak havza; kuzeyde Ahlat-Adilcevaz platoları, batıda Nemrut Kalderası ve Tatvan çevresi, güneyde Gevaş-Edremit sahilleri ve Gürpınar platosu, doğuda ise Erciş Ovası ve Muradiye platosu ile çeşitlilik göstermektedir. Zilan, Bendimahi, Dönemeç ve Karasu vadileri tarım, yerleşim ve ulaşımın ana koridorlarını oluşturmakta; bu vadilerin gölle buluştuğu deltalar hem sulak alan değerleri hem de kıyı rekreasyonu açısından kritik eşiklerdir. Muradiye Şelalesi ve Erciş deltası gibi odaklar, rekreasyon-turizm kullanımlarının doğal eşiklerle birebir çakıştığı kritik düğüm

noktalarıdır. Bitlis kıyılarında (Tatvan-Ahlat-Adilcevaz), Nemrut ve Süphan eteklerinden kıyıya inen jeomorfolojik eşikler turizm, tarım ve yerleşim baskılarının aynı sahada çakışmasına yol açarak bölgenin kırılğanlığını artırmaktadır. Bu haliyle, Van Gölü Havzası, jeolojik ve coğrafi özellikleri bakımından Türkiye'nin en dikkat çekici doğal alanlarından biridir.

Yerleşim ve erişilebilirlik örüntüsü, kıyı bandı ile vadi ve delta koridorları boyunca daha çok doğrusal bir gelişim göstermektedir. Van kent bütününde (Tuşba-İpekyolu-Edremit) büyüme, dairesel yani merkezden çevreye doğru yayılma eğilimindedir. Bu büyüme, kıyıdağı rekreasyon alanları ve ikinci konut stokuyla kesiştiğinde özellikle yaz aylarında kıyı baskısını artırmaktadır. Tuşba kıyı şeridinde Yeşilsu-Mollakasım-Ayanis hattı ikincil konutlaşmanın en yoğunlaştığı alanlardan biridir. Erciş-Ahlat-Adilcevaz kıyı hattı ile Gevaş sahillerinde ise turizm, yerleşim ve tarım kullanımlarının üst üste gelmesi dikkat çekmektedir.

Havzanın en yaygın kullanım biçimlerinden biri tarımsal faaliyettir. Arazi kullanımı kıyı ovaları ve deltalar çevresinde sulamalı tarımın yoğunlaştığını, iç kesimlerde ise mera-yaylak kullanımlarının öne çıktığını göstermektedir. Havzadaki kirlilik yükünün yaklaşık %35'inin noktasal kaynaklardan (kanalizasyon, endüstriyel deşarj), %65'inin ise yayılı kaynaklardan (tarımsal drenaj, gübre-pestisit kullanımı) gelmesi, tarımsal baskının azaltılmasını zorunlu kılmaktadır. Özellikle Erciş Ovası-Zilan Vadisi ile Dönemeç-Karasu deltalarında bu baskı daha belirginleşmekte, sulak alan rejimi ve kuş habitatları üzerinde yoğun etkiler yaratmaktadır. Bitlis kıyılarında tarım parselleri ile 'Madavans Vadisi ve Ahlat Sazlıkları Doğal Sit Alanı' ve 'Ahlat kıyı sazlıkları' gibi hassas bölgeler yan yana konumlanmakta, tarım-sulak alan çatışmasını artırmaktadır. Bu nedenle tampon kuşakların oluşturulması ve sulak alan rejimine duyarlı uygulamaların planlama sürecinde dikkate alınması gerekmektedir.

Ekosistem ve biyolojik çeşitlilik açısından bakıldığında Van Gölü Havzası özgün doğal zenginlikleriyle ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Gölün sodalı ve tuzlu yapısı yalnızca bu ortama uyum sağlamış canlıların yaşamına olanak tanımaktadır. Bu özel ekosistemin en karakteristik türü olan inci kefalı (Alburnus tarichi), havzada endemik olup ekolojik açıdan belirleyici, ekonomik açıdan ise stratejik bir konuma sahiptir. Her yıl üreme döneminde tatlı sulara gerçekleştirdiği göç, hem doğal döngü açısından kritik bir süreç hem de turistik bir cazibe unsurudur. Havzadaki sulak alanlar arasında Akgöl, Erçek Gölü, Turna (Keşiş) Gölü ile Bendimahi, Dönemeç ve Karasu deltaları ulusal öneme haiz alan statüsünde korunurken, Çiçekli Gölü mahalli öneme sahip sulak alan olarak kaydedilmiştir. Bu sahalar flamingo, dikkuyruk, angıt, kaşıkçı ve yaz ördeği gibi pek çok kuş türüne ev sahipliği yapmakta; özellikle Erçek Gölü ornito-turizm açısından uluslararası tanınırlık kazanmaktadır. Göl çevresinde step formasyonu hâkimken, yüksek kesimlerde Süphan, Nemrut ve Kavuşşahap dağları çevresinde alpin bitki türleri yayılış göstermektedir. Gürpınar Platosu ve Zilan Vadisi endemik türler açısından dikkat çeker. Bu ekolojik düğüm noktalarında mavi-yeşil altyapı yaklaşımı ve koridor sürekliliği (delta-akarsu-kıyı-ada bağlantıları) kritik önemdedir. Bitlis kıyılarındaki Madavans Vadisi ve Ahlat Sazlıkları ile Ziyaret Dağı (potansiyel doğal sit) kuşakları ise kıyı-iç yayla bağlantılarında ekolojik koridor işlevi görmektedir.

Turizm ve rekreasyon faaliyetleri havzanın öne çıkan kullanım biçimlerindendir. Ancak, 2022 yılında ilan edilen Van Gölü Koruma tescili çerçevesinde gölün bütün sahil bandı, yerleşim alanları da dahil olmak üzere 'Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı' ilan edilmiştir (Şekil 1). Nemrut Kalderası da Tabiat Anıtı ve Ramsar statüsüyle uluslararası ölçekte koruma altındadır. Koruma statüsü yüksek alanlar aynı zamanda mekânsal gerilimlerin yaşandığı sahalardır. Van Gölü, Batmış, Sodalı ve Aygır gölleri ve Nemrut Kalderası, gibi koruma statüsüne sahip bölgeler; kamp, karavan, doğa yürüyüşü ve dalış faaliyetleri açısından cazip alanlar olarak öne çıkmaktadır.

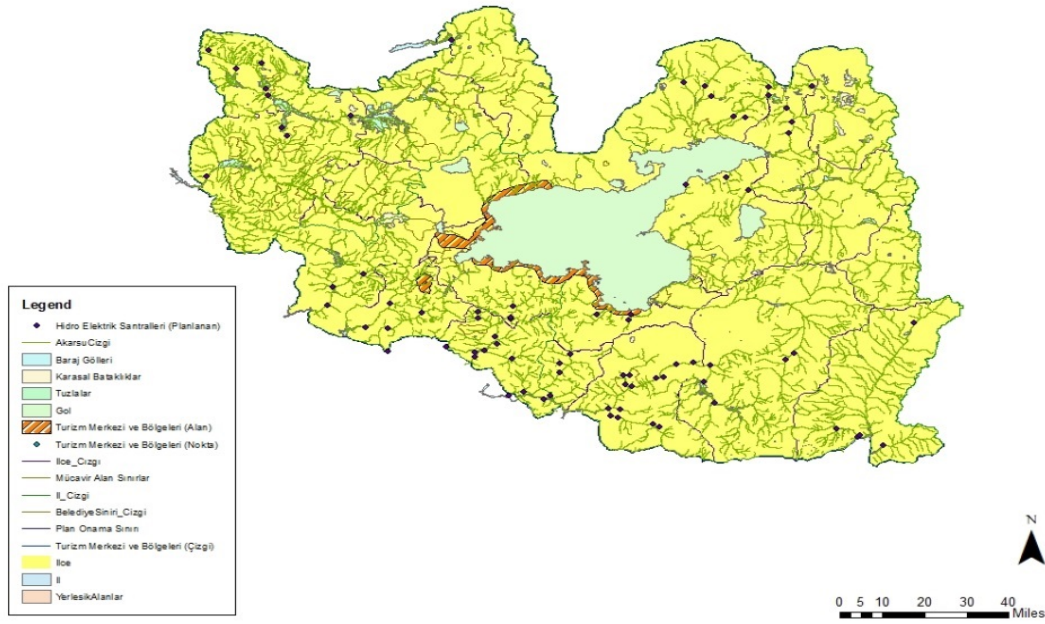

Şekil 1: Van Gölü çevresinin 2. ve 3. Derece sit alanlarının gösterimi

Kaynak: T.C. Resmi Gazete (2022)

Akdamar, Adır ve Çarpanak adaları kültürel turizm açısından önem taşıırken; Dönemeç, Karasu ve Göründü deltaları doğa turizmi ve kuş gözlemleri için değerlidir. Ancak kıyı rekreasyonu ile eşzamanlı kullanım bu hassas alanlarda ekolojik baskıları artırmaktadır. Son yıllarda kamp ve karavan turizmine olan ilgi artmış, belediyeler tarafından düzenlenen karavan parkları ve özel sektörün işlettiği kamp alanları kıyı boyunca yaygınlaşmıştır. Özellikle Edremit ve Gevaş kıyılarında piknik, kamp ve karavan kullanımları mevsimsel yoğunluk yaratarak kıyı ekosistemi üzerinde baskı oluşturmakta; yetersiz arıtma tesisleri ve altyapı eksiklikleri nedeniyle göl kirliliğini artıran bir unsur hâline gelmektedir. Bu faaliyetlerin yönetim planları ve taşıma kapasitesi değerlendirmeleriyle uyumlu biçimde düzenlenmesi, koruma hedefleriyle örtüşecek şekilde uygulanması açısından kritik önemdedir. Nemrut Kalderası ve Süphan Dağı etekleri doğa yürüyüşü, fotoğrafçılık ve kış turizmi açısından öne çıkan sahalardır. Bununla birlikte, kıyı boyunca gelişen konaklama tesisleri, karavan kamp alanları ve günübirlik kullanım bölgeleri ekoturizmin doğa temelli yapısıyla her zaman uyumlu değildir. Van Gölü Havzası'ndaki mekânsal işlevler, 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın üst ölçekli koruma-kullanma kararlarıyla uyumlu olarak değerlendirilmektedir (Şekil 2). Bu deltaların tamamı Ulusal Öne Haiz Sulak Alan statüsünde koruma altındadır.

Bitlis tarafında ise turizm-koruma gerilimleri daha çok Nemrut Kalderası, Batmış-Çanakyayla çevresi ile Soda, Aygır, Nazik ve Heybeli gölleri odaklarında belirginleşmektedir. Batmış Gölü-Çanakyayla çevresinde ekoturizm talepleri ile yaylak/mera kullanımları mevsimsel ziyaretçi akışlarıyla birleşerek hassas yüksek rakım ekosistemleri üzerinde baskı oluşturmaktadır. Benzer biçimde Soda, Aygır ve Nazik gölleri çevresinde kıyı-mera kullanımı ile kamp/karavan taleplerinin üst üste binmesi, kıyı çizgisi ve sazlık-kamışlık habitatları üzerinde yoğun baskılar yaratmaktadır.

Şekil 2: Van Gölü havzasının 1/100.000 ölçekli çevre ve düzeni planında turizm gelişim alanlarının gösterilmesi

Kaynak: 1/100.000 ölçekli ÇDP

Kıyı şeridinde yazlık/ikincil konut ve bungalow tipi konaklama yaygındır; bu durum mevsimsel nüfus artışıyla birlikte atıksu, katı atık ve içme suyu gibi altyapı yüklerini artırmaktadır. Söz konusu alanların önemli bir bölümü Doğal Sit veya Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı (SKKKA) kuşağında yer aldığından, koruma-kullanım dengesi dikkatle yönetilmelidir. Tuşba kıyı şeridinde Yeşilsu-Mollakasım-Ayanis hattı, ikincil konutlaşmanın yoğunlaştığı bir koridor olarak öne çıkmakta; burada kıyı rekreasyonu ile yerleşim baskısı iç içe geçmektedir. Gevaş kıyılarında (örneğin Karşıyaka çevresinde) kıyı rekreasyonu ve ikinci konutlar Hişet/Vestan Kalesi yakın çevresiyle etkileşmektedir. Bitlis kıyılarında ise Ahlat-Adilcevaz sahillerinde ve Tatvan merkez çevresindeki gelişmeler, Van Gölü Doğal Sit Alanı sınırları ve kıyı ekosistemiyle doğrudan temas hâlinindedir. Bu nedenle kıyı planlamalarında erişim ve otopark düzeni, taşıma kapasitesi ve altyapı yeterliliği eşzamanlı biçimde ele alınmalıdır. Ayrıca kıyı yerleşimlerinden kaynaklanan yetersiz altyapı ve arıtma sorunları gölün kirlenmesine yol açmakta; bu durum uzun vadede ekosistem sağlığı ve turizm faaliyetleri açısından risk oluşturmaktadır.

Şekil 3: Van Gölü havzası kıyılarında (Halkalı, Yeşilsu, Ayanis Mahalleleri) ikinci konutlaşma.

Kaynak: Yazarlar

Kültürel değerler bakımından Van Gölü Havzası hem ada üzerindeki hem de kıyı ardındaki miras varlıklarıyla öne çıkmaktadır. Akdamar, Çarpanak ve Adır adaları dini ve mimari nitelikleriyle dikkat çekerken, özellikle Akdamar Adası'ndaki Kutsal Haç Kilisesi Orta Çağ Ermeni sanatının seçkin örneklerinden biri olarak anılmakta ve UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer almaktadır. Bu adalar hem Doğal Sit/Kesin Korunacak Hassas Alan (KKHA) hem de birinci derece arkeolojik sit statüsüne sahip olup çift katmanlı koruma altındadır. Kıyı ardında ise Ayanis ve Çavuştepe kaleleri ile Menua (Şamran) Kanalı tarımsal parseller ve yeni yerleşim dokusuyla iç içe geçerek koruma-kullanım açısından hassas eşikler sunmaktadır. Bitlis'te yer alan Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı ve kümbetler, hem anıtsal nitelikleriyle hem de kıyı bandındaki etkinlik ve yazlık kullanım yoğunluğuyla öne çıkmakta; ziyaretçi taşıma kapasitesi ve görsel bütünlük (siluet) açısından düzenli izleme ve planlı müdahale gerektirmektedir. Ancak kültürel miras ile modernleşme arasındaki gerilim özellikle Ahlat ilçesinde belirginleşmektedir. İlçe, 2019'da aldığı Cittaslow unvanıyla sürdürülebilir turizmi hedeflemesine rağmen, kıyı bandında artan tesisleşme ve kitlesel etkinlikler (örneğin 1071 Malazgirt Zaferi Anma Etkinlikleri) bu anlayışla çelişmekte, altyapı yetersizlikleri nedeniyle alanlarda aşırı kullanım baskısı yaratmaktadır.

Bu mekânsal kullanımların yanı sıra havza, sahip olduğu kaynak değerler ile de dikkat çekmektedir. Van Gölü Havzası, doğal, kültürel ve jeolojik özellikleriyle ulusal ve uluslararası ölçekte önem taşıyan zengin miraslara sahiptir. Doğal değerler açısından bakıldığında, sulak alanların yanı sıra Nemrut Kalderası da Ramsar Alanı olarak tescillenmiş olup biyolojik çeşitlilik ve jeolojik oluşum bakımından havzanın en değerli sahalarından birini oluşturmaktadır (Van Gölü Havza Koruma İzleme Raporu, 2021).

Jeolojik ve özgün değerler Van Gölü Havzası'nın en ayırt edici özellikleri arasındadır. Sodalı yapısıyla dünyanın en büyük sodalı gölü olan Van Gölü, tabanında gelişen ve 'su altı peri bacaları' görünümüyle tanınan mikrobiyalitler sayesinde dünya ölçeğinde eşsiz bir doğal oluşuma sahiptir; Altınsaç bölgesinde 32,2 metreye ulaşan mikrobiyalitler bu yapının eşsizliğini ve özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Nemrut Dağı ve Kalderası volkanik kökenli yapısıyla gölün oluşum sürecini şekillendiren temel jeolojik unsur olmasının yanı sıra, bilimsel araştırmalar ve jeoturizm açısından yüksek potansiyele sahiptir. Gölle bağlantılı bir diğer değer ise Adilcevaz açıklarında 2017'de keşfedilen Urartu sualtı kalesidir; yaklaşık üç bin yıllık geçmişle bölgenin en önemli arkeolojik varlıklarından biridir. Sodalı suyun koruyucu etkisi sayesinde günümüze sağlam ulaşan kale, duvarlarındaki aslan figürü ve çevresindeki arkeolojik buluntularla birlikte dalış turizmi açısından da ilgi çekmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Van Gölü Havzası'nda tarım, hayvancılık, yerleşim, turizm, sulak alan ve sanayi kullanımlarının aynı mekânda çakışması mekânsal çatışmaları çoğunlukla zorunlu hale getirmektedir. Tarım-turizm, yerleşim-

ekosistem, koruma-kullanım, kültürel miras-modernleşme ve turizm-ekoturizm gerilimleri, havzanın sürdürülebilir yönetimi açısından dikkate alınması gereken temel sorun alanlarını oluşturmaktadır. Özellikle 2022 yılında tüm kıyı bandının Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı (SKKKA) ilan edilmesi, kullanım-koruma dengesini yönlendiren en güncel çerçeveyi oluşturmuştur. Bu bağlamda mekânsal öncelik kuşakları (kıyı bandı-delta koridorları-adalar-kale/arkolojik çekirdekler) üzerinden taşıma kapasitesi, erişim-park ve yapılaşma yoğunluğu için eşik değerlerin sahaya uyarlanması gerekmektedir.

3.2. Statü Analizi

Van Gölü Havzası, doğal ve kültürel peyzajın üst üste bindiği ve bu nedenle çok katmanlı koruma statülerinin aynı anda işletildiği özgün bir coğrafi bütünlük göstermektedir. Havzada doğal sit kararları, sulak alanlar, yaban hayatı geliştirme sahaları, turizm merkezleri ve kültürel sit alanları farklı kurumların sorumluluğunda tanımlanmış olup; bu durum hem alanın ekolojik ve kültürel çeşitliliğini hem de koruma-kullanma kararlarında kurumsal eşgüdümün gerekliliğini ortaya koymaktadır. Van Gölü kıyı bandında 2022 yılında ilan edilen “Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı” kararı, gölün bütününde bağlayıcı bir çerçeve getirirken; Bitlis kıyıları boyunca ve göl adalarında tanımlanan sit alanları, doğal ve kültürel peyzaj bileşenlerini ortak bir koruma sistematığı içine taşımıştır (Tablo 1-4).

Doğal sit kararları, havzanın koruma sisteminde temel rol oynamaktadır. Kesin Korunacak Hassas Alan (KKHA) ve Nitelikli Doğal Koruma Alanı (NDKA) statüleri, göl çevresindeki ekolojik eşiklerin belirlenmesinde başlıca araçlardır. Özellikle Akdamar, Çarpanak ve Adır adaları hem doğal sit hem de birinci derece arkeolojik sit olarak çift katmanlı bir koruma altında bulunmaktadır (Tablo 1, Tablo 5). Nemrut Kalderası ve krater gölleri ise “Tabiat Anıtı” statüsünün yanı sıra Ramsar kriterleri açısından da uluslararası ölçekte önem taşımaktadır. Bu özellikleriyle hem jeolojik oluşumların hem de sulak ekosistemlerin korunmasında önemli bir rol oynamaktadır (Tablo 1). Bitlis sınırlarındaki Nazik, Aygır ve Sodalı (Batmış) gölleri de göl ekosistemiyle bağlantılı özgün sulak alanlar olarak statülerle güvence altına alınmıştır.

Havzadaki sulak alanlar, ekosistemler arası geçişlerin en açık biçimde izlendiği alanlardır. Akgöl, Erçek Gölü, Turna (Keşiş) Gölü ile Bendimahi, Dönemeç ve Karasu deltaları “Ulusal Öne Haiz Sulak Alan” olarak; Çiçekli Gölü ise “Mahallî Öne Haiz Sulak Alan” olarak kayıt altındadır (Tablo 4). Bu alanlar göçmen kuşlar için kritik konaklama ve üreme sahaları olup, özellikle Erçek Gölü uluslararası ornito-turizm açısından bilinirliğe sahiptir. Bitlis kıyılarında yer alan Madavans Vadisi-Ahlat Sazlıkları ile Ziyaret Dağı da ekolojik değerleriyle koruma kapsamında değerlendirilmiş; kıyı ve iç yaylalar arasında habitat bağlantılarını güçlendiren alanlar olarak önem kazanmıştır.

Yaban hayatı geliştirme sahaları, sulak alanlarla dağ ekosistemleri arasında ekolojik bağlantı kurmaktadır. Adilcevaz-Süphan Dağı YHGS, sulak alanlar ile yüksek kotlu dağ ekosistemlerini birlikte kapsayarak biyolojik çeşitliliğin sürekliliğini sağlamaktadır (Tablo 2). Bu statü, ekosistemler arası geçişlerin korunmasında önemli bir işlev üstlenmektedir.

Koruma statülerinin kültürel boyutu ise, Van ve Bitlis illerinde kayıtlı zengin envanterle öne çıkmaktadır. Van’da toplam 465 tescilli kültür varlığı bulunmaktadır; kale ve kale-yerleşim alanları, kilise ve manastırlar, camiler, höyükler, nekropoller ve yazıtlar bu mirasın başlıca türlerini oluşturmaktadır. Van Kalesi, Hoşap Kalesi, Ayanis (Ağartı), Anzap ve Çavuştepe kaleleri, Yoncatepe Sarayı, Menua (Şamran) Kanalı, Dilkaya Höyüğü, Gevaş Selçuklu Mezarlığı, Karataş Yazıtları, Meher Kapı ile göl adalarındaki yapılar, ada-kıyı-kale-yerleşim bütünlüğünü yansıtan sit alanlarıdır (Tablo 5). Bitlis’te ise 790 tescilli kültür varlığı kayıtlıdır. Bunların önemli bir bölümü anıt kategorisinde toplanmakta, ancak kale, yerleşim alanı, cami, kilise, kaya mezarı, han, hamam, şapel, mağara, liman ve sarnıç gibi yapılar da çeşitliliği artırmaktadır. Özellikle Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı ve kümbetler ile Madavans Vadisi-Ahlat Sazlıkları, Bitlis kültürel peyzajının öne çıkan sit alanlarıdır (Tablo 3).

Turizm statüleri de havza planlamasına eklemlenmiştir. Bitlis il sınırlarında yer alan Tatvan Turizm Merkezi, göl çevresinde turizm yatırımlarını yönlendiren özel bir karar olup; doğal ve kültürel sitlerle birlikte düşünüldüğünde kıyı kullanımlarında turizm-koruma dengesinin sağlanmasına hizmet etmektedir (Tablo 6).

Bütün bu statüler birlikte düşünüldüğünde, Van-Bitlis Van Gölü Havzası’nda hem doğal hem de kültürel değerlerin güvence altına alındığı, ancak aynı zamanda yönetsel düzeyde koordinasyonun ve bütünlük planlama süreçlerinin kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir (Karaduman ve Yılmaz, 2024).

Tablo 1. Van Gölü Havzası Doğal Sit/Korunan Alanlar Listesi

Alan Adı	Statü	Tescil Bilgisi	Sit Alanı İl İlçe- Mahalle Bilgisi	Kanun	Resmi Gazete	Sorumlu Kurum
İron Sazlıkları Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Güroymak Muş > Hasköy	04/10/2022 Tarih ve 6163 Cumhurbaşkanı Kararı	05/10/2022 Tarih ve 31974 Sayılı Karar	ÇSB*
İron Sazlıkları Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Bitlis > Güroymak Muş > Hasköy	05.09.2022 Tarihli ve 4491545 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Van Gölü Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis Van	21/07/2022 Tarih ve 4157995 Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Nemrut Kladerası ve Çevresi Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Ahlat Bitlis > Tatvan Bitlis > Güroymak	18/08/2021 Tarih ve 4382 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı.	19/08/2021 Tarih ve 31573 Sayılı Karar	ÇSB
Nemrut Kladerası ve Çevresi Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Bitlis > Ahlat Bitlis > Tatvan Bitlis > Güroymak	29/07/2021 Tarih ve 1409510 Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Madavans Vadisi ve Ahlat Sazlıkları Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Ahlat	08/06/2020 Tarih ve 2630 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı.	09/06/2020 Tarih ve 31150 Sayılı Karar.	ÇSB
Madavans Vadisi ve Ahlat Sazlıkları Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Ahlat	20/05/2020 Tarih ve 104374 Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Heybeli Gölü Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Adilcevaz > Heybeli Van > Erciş > Karatavuk	20/04/2020 Tarih ve 2454 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	21/04/2020 Tarih ve 31106 Sayılı	ÇSB
Nazık Gölü Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Ahlat	20/04/2020 Tarih ve 2431 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	21/04/2020 Tarih ve 31106 Sayılı	ÇSB
Heybeli Gölü Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Bitlis > Adilcevaz > Heybeli Van > Erciş > Karatavuk	10/03/2020 Tarih ve 63895 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Sodalı Gölü Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Adilcevaz	03/03/2020 Tarih ve 2218 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	04/03/2020 Tarih ve 31058 Sayılı	ÇSB
Sodalı Gölü Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. Doğal Sit- Kesin Korunacak Hassas Alan'a İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Bitlis > Adilcevaz	Bakanlık Makamının 06/01/2020 Tarihli 3103 Sayılı Bakanlık Oluru.		ÇSB
8 Ağustos Mah. Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Merkez	Bakanlık Makamının 01/11/2019 Tarihli 256737 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Sorgun Askeri Mevkii Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Tatvan	01/11/2019 Tarihli 256738 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Ziyaret Dağı Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Ahlat	Bakanlık Makamının 21/10/2019 Tarih ve 246333 Sayılı Olur'u.		ÇSB
Batmış Gölü Doğal Sit Alanı.	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Adilcevaz	Bakanlık Makamının 13.05.2019 Tarih ve 112202 Sayılı Olur'u		ÇSB
Batmış Gölü Doğal Sit Alanı.	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Adilcevaz	19/07/2019 Tarih ve 1332 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	20/07/2019 Tarih ve 30837 Sayılı	ÇSB
Aygır Gölü Doğal Sit Alanı		Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Adilcevaz	04/07/2019 Tarih ve 1270 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	05/07/2019 Tarihli ve 30822 Sayılı	ÇSB
Aygır Gölü Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit- Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Bitlis > Adilcevaz	Bakanlık Makamının 08/04/2019 Tarih ve 83802sayılı Olur'u.		ÇSB
Toprakkale Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit- Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Sınırları Revize Tescil Edilmiştir.	Van > Tuşba Van > İpekyolu		03.06.2025 Tarihli ve 12688950 Sayılı Bakanlık Olur'u İle Revize Tescil Edilmiştir.	
Muradiye Şelalesi Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Muradiye	01/08/2023 Tarih ve 7455 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	02/08/2023 Tarih ve 32267 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Muradiye Şelalesi Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit - Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > Tuşba	13.05.2023 Tarihli ve 6218549 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Toprakkale Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Tuşba	09.12.2022 Tarihli ve 6492 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	10.12.2022 Tarihli ve 32039 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Toprakkale Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan" Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > Tuşba	03.11.2022 Tarihli ve 4933686 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (Erişim Tarihi: 21.07.2025)

* ÇSB: T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Tablo 1. Van Gölü Havzası Doğal Sit/Korunan Alanlar Listesi (Devamı)

Alan Adı	Statü	Tescil Bilgisi	Sit Alanı İl-İlçe-Mahalle Bilgisi	Kanun	Resmi Gazete	Sorumlu Kurum
Tendürek Dağı Lav Taşları Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Ağrı > Doğubeyazıt Van > Çaldıran	04/10/2022 Tarih ve 6167 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	05/10/2022 Tarih ve 31974 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Pirreşit Gölü ve Süphan Dağı Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Muradiye Van > Çaldıran	04/10/2022 Tarih ve 6168 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	05/10/2022 Tarih ve 31974 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Pirreşit Gölü ve Süphan Dağı Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan" Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > Muradiye Van > Çaldıran Van > Özalp	02/09/2022 Tarih ve 4480636 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Bendimahı Sazlıkları Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Muradiye	04/10/2022 Tarih ve 6169 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	05/10/2022 Tarih ve 31974 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Bendimahı Sazlıkları Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan" Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > Muradiye	02/09/2022 Tarih ve 4481928 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Tendürek Dağı Lav Taşları Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan" Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van>Çaldıran Ağrı > Doğubeyazıt	04/10/2022 Tarih ve 6167 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı		ÇSB
Van Gölü Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis Van	Bakanlık Makamının 21/07/2022 Tarih ve 4157995 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Çelebibağ Flamingo Alanı Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Erciş Van İli, Erciş İlçesi (Çelebibağ, Kasımbağ, Gölağzı Mahalleleri)	05/01/2022 Tarihli ve 5067 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	06/01/2022 Tarih ve 31711 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Çelebibağ Flamingo Alanı Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan" Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > Erciş	10/12/2021 Tarihli ve 2431179 Sayılı Bakanlık Oluru		ÇSB
Çaldıran Ovası Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı		Van > Çaldıran	20/03/2021 Tarihli ve 3729 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile "Kesin Korunacak Hassas Alan" İlan Edilmiştir.		ÇSB
Çaldıran Ovası Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Çaldıran	09/03/2021 Tarihli ve 469670 Sayılı Bakanlık Oluru		ÇSB
Keçikıran Sor Vadisi Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Kesin Korunacak Hassas Alan" İlanı.	Van > Muradiye	23/02/2021 Tarihli ve 3566 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile İlan Edilmiştir.		ÇSB
Ganısipi (Beyazsu) Şelalesi Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan	Van > Çatak	19/03/2021 Tarihli ve 3699 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	20/03/2021 Tarih ve 31429 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Ganısipi Şelalesi Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan" Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > Çatak	04/02/2021 Tarihli ve 234397 Sayılı Bakanlık Oluru.		ÇSB
Hıdırmentes ve Çiçekli Gölü Besleme Havzası Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Çaldıran/ Muradiye	23/03/2021 Tarihli ve 3740 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı.	24/03/2021 Tarih ve 31433 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
İnköyü, Ağın Mezrası, Deveboyun Mevkii Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit- Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Gevaş	30/12/2020 Tarihli ve 281279 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Van Kalesi ve Çevresi Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > İpekyolu, Van > Edremit	07/12/2020 Tarihli ve 262757 Sayılı Bakanlık Olur'u		ÇSB
Van Kalesi ve Eski Van Şehri	Doğal Sit Alanı → Nitelikli Doğal Koruma Alanı	2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu & 1 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (109/2. Madde)	Van > İpekyolu, Edremit	07/12/2020 tarihli ve 262757 sayılı Bakanlık Makamı Olur'u		ÇSB
Erçek Gölü Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > İpekyolu Van > Tuşba	08/06/2020 Tarihli ve 2632 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	09/06/2020 Tarih ve 31150 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Dönemeç Sazlıkları Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Edremit Van > Gevaş	12/05/2020 Tarihli ve 2526 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	13/05/2020 Tarih ve 31126 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Kazığöl Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Saray	20/04/2020 Tarihli ve 2440 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	21/04/2020 Tarih ve 31106 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Değirmigöl Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Saray	20/04/2020 Tarihli ve 2442 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	21/04/2020 Tarih ve 31106 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB

Tablo 1. Van Gölü Havzası Doğal Sit/Korunan Alanlar Listesi (Devamı)

Alan Adı	Statü	Tescil Bilgisi	Sit Alanı İl-İlçe-Mahalle Bilgisi	Kanun	Resmi Gazete	Sorumlu Kurum
İspiriz Dağı Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Başkale	20/04/2020 Tarihli ve 2455 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	21/04/2020 Tarih ve 31106 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Tuz Gölü Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Saray	20/04/2020 Tarihli ve 2441 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	21/04/2020 Tarih ve 31106 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Akgöl Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Özalp	20/04/2020 Tarihli ve 2439 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	21/04/2020 Tarih ve 31106 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Heybeli Gölü Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Adilcevaz > Heybeli Van > Erciş > Karatavuk	20/04/2020 Tarihli ve 2454 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	21/04/2020 Tarih ve 31106 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Erçek Gölü Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit- Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > İpekyolu Van > Tuşba	09/04/2020 Tarihli ve 85288 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Dönemeç Sazlıkları Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit - Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > Edremit Van > Gevaş	23/03/2020 Tarihli ve 74863 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Heybeli Gölü Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit - Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Bitlis > Adilcevaz > Heybeli Van > Erciş > Karatavuk	10/03/2020 Tarihli ve 63895 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Erek Dağı Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > İpekyolu	03/03/2020 Tarihli ve 2208 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	04/03/2020 Tarih ve 31058 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Dereici Travertenleri Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Başkale	03/03/2020 Tarihli ve 2195 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	04/03/2020 Tarih ve 31058 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Turna Gölü Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > İpekyolu Van > Gürpınar	19/02/2020 Tarihli ve 2116 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	20/02/2020 Tarih ve 31045 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Yavuzlar Peribacaları Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Başkale	11/02/2020 Tarihli ve 2094 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	12/02/2020 Tarih ve 31037 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Tuz Gölü Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit - Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit - Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > Saray	10/02/2020 Tarihli ve 35244 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
İspiriz Dağı Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit - Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > Başkale	10/02/2020 Tarihli ve 35236 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Değirmigöl Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit - Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit - Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > Saray	10/02/2020 Tarihli ve 35005 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Kazlıgöl Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit - Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit - Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > Saray	10/02/2020 Tarihli ve 35242 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Nazık Gölü Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit- Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > İpekyolu	10/02/2020 Tarihli ve 34962 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Akgöl Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit- Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > Özalp	10/02/2020 Tarihli ve 34977 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Kalecik Urartu Nekropolü Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Tuşba	06/01/2020 Tarihli ve 3128 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Erek Dağı Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. Doğal Sit- Kesin Korunacak Hassas Alan'a İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > İpekyolu	06/01/2020 Tarihli ve 3121 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB

Tablo 1. Van Gölü Havzası Doğal Sit/Korunan Alanlar Listesi (Devamı)

Alan Adı	Statü	Tescil Bilgisi	Sit Alanı İl-İlçe-Mahalle Bilgisi	Kanun	Resmi Gazete	Sorumlu Kurum
Dereici Travertenleri Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. Doğal Sit- Kesin Korunacak Hassas Alan'a İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > Başkale	06/01/2020 Tarihli ve 3117 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Turna Gölü Potansiyel Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir. "Doğal Sit-Kesin Korunacak Hassas Alan"ın Tesciline İlişkin İdari Süreç Devam Etmektedir.	Van > İpekyolu Van > Gürpınar	05/12/2019 Tarihli ve 287666 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Yavuzlar Peribacaları Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit - Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit - Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Başkale	05/12/2019 Tarihli ve 287663 Sayılı Bakanlık Olur'u.	22.12.2019 Tarih ve 30986 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Kuzu Adası Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Gevaş	10/09/2019 Tarihli ve 1515 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	11.09.2019 Tarih ve 30885 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Çarpanak Adası Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Tuşba	04/07/2019 Tarihli ve 1277 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	05.07.2019 Tarih ve 30822 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Adır Adası Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Tuşba	04/07/2019 Tarihli ve 1278 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	05.07.2019 Tarih ve 30822 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Akdamar Adası Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Gevaş	04/07/2019 Tarihli ve 1279 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	05.07.2019 Tarih ve 30822 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı	ÇSB
Akdamar Adası Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Gevaş	13/05/2019 Tarihli ve 112213 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Müküs Çayı Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Bahcesaray	08/04/2019 Tarihli ve 83820 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB
Çavuştepe Kalesi Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı	"Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" Olarak Tescil Edilmiştir.	Van > Gürpınar	08/04/2019 Tarihli ve 83813 Sayılı Bakanlık Olur'u.		ÇSB

Tablo 2. Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları

Alan Adı	Statü	Tescil Bilgisi	İl-İlçe-Mahalle Bilgisi	Kanun	Sorumlu Kurum
Adilcevaz Süphandağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (YHGS)	Kara Avcılığı Kanununa Göre 07.09.2005 Tarih ve 2005/9453 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Onaylanıp 16.10.2005 Tarih ve 25968 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanarak Yaban Hayatı Geliştirme Sahası Olarak Tescil Edilmiştir (Çengel Boynuzlu Dağ Geçisi, Yaban Geçisi)	Bitlis > Adilcevaz; Ayrıca Ağrı ve Muş İlleri Sınırlarına Uzanır	4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu	Tarım ve Orman Bakanlığı 14.Bölge Müdürlüğü

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (Erişim Tarihi: 25.08.2025)

Tablo 3. Turizm Merkezleri ve Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri Listesi

Alan Adı	Tema	Statü	Tescil Bilgisi	İl-İlçe-Mahalle Bilgisi	Resmi Gazete	Sorumlu Kurum
Bitlis Tatvan TM	Kültür	Turizm Merkezi (2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu 3. Madde)	13.08.1991 Tarih ve 1991/2137 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	Bitlis > Tatvan, Ahlat	20.09.1991 Tarih ve 20997 Sayılı Resmi Gazete	Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (Erişim Tarihi: 21.07.2025)

Tablo 4. Bitlis Sulak Alanlar

Alan Adı	Statü	Tescil Bilgisi	İl-İlçe-Mahalle Bilgisi	Kanun	Sorumlu Kurum
Ahlat Sazlığı	Ulusal Öne- me Sulak Alan	09/04/2015 Tarihinde Tescil Edilmiştir	Bitlis > Ahlat (Van Gölü Kuzeybatı Kıyısı)	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP*
Arin (Sodalı) Gölü	Ulusal Öne- me Sulak Alan	13.06.2016 Tarihinde Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Ahlat (Van Gölü Kuzeybatı Kıyısı)	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Heybeli (Norşin) Gölü	Ulusal Öne- me Sulak Alan	09.04.2015 Tarihinde Tescil Edilmiştir.	Bitlis > (Van Gölü'nün Kuzeyinde, Kapalı Havza)	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Nazık Gölü	Ulusal Öne- me Sulak Alan	09.04.2015 Tarihinde Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Ahlat > Ovakışla Beldesi Kuzeyi	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Nemrut Gölü	Tabiat Anıtı & Uluslararası Öne- me Sahip Sulak Alan-Ramsar Alanıdır.	31/10/2003 Tarihinde Tabiat Anıtı İlânı & 2013 Yılında Uluslararası Öne- me Haiz Sulak Alan Olarak Ramsar Alanı İlân Edilmiştir.	Bitlis > Tatvan, Ahlat, Güroymak	2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu & 2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi	DKMP
İron Sazlığı	Ulusal Öne- me Sulak Alan	09/04/2015 Tarihinde Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Güroymak, Altınova Beldesi ve Çevre Köyler; Kısmen Muş Sınırlarında	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Batmış Gölü	Mahalli Öne- me Sulak Alan	31/03/2021 Tarihinde Tescil Edilmiştir.	Bitlis > Adilcevaz (Van Gölü Kuzeyi)	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Akgöl	Ulusal Öne- me Sulak Alan	Yönetim Planı 2017 Yılında Tamamlanmıştır.	Van > Özalp	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Bendimahı Deltası	Ulusal Öne- me Sulak Alan	Yönetim Planı: 2016-2017 Yıllarında Hazırlanıp Tamamlandı.	Van > Muradiye (Van Gölü Kuzeydoğu Ucu, Erciş Yolu Üzerinde)	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Çelebibag Sazlıkları	Ulusal Öne- me Sulak Alan	Yönetim Planı: 2016'da Başlanmış, 2017'de Tamamlanmıştır.	Van > Erciş (Van Gölü Kuzey Sınırı, Erciş Merkez 4 Km)	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Çiçekli Gölü	Mahalli Öne- me Sulak Alan	31/03/2021 Tarihinde Tescil Edilmiştir.	Van > Muradiye > Çiçekli Mahallesi	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Dönemeç Deltası	Ulusal Öne- me Sulak Alan	Yönetim Planı: 2017'de Tamamlanmıştır.	Van > Edremit, Gevaş	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Edremit Sazlıkları	Mahalli Öne- me Sulak Alan	02/08/2023 Tarihinde Tescil Edilmiştir.	Van > Edremit	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Erçek Gölü	Ulusal Öne- me Sulak Alan	Yönetim Planı: 2017'de Tamamlanmıştır; 24/11/2023 Tarihinde Revize Yönetim Planı ve Hidrojeolojik Modelleme Projesi İhalesi Yapılmış.	Van > Merkez	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Gövelek Gölü	Mahalli Öne- me Sulak Alan	02/08/2023 Tarihinde Tescil Edilmiştir.	Van > İpekyolu	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Karasu Deltası	Ulusal Öne- me Sulak Alan	Yönetim Planı: 2017'de Tamamlanmıştır.	Van > Tuşba	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Turna (Keşiş) Gölü	Ulusal Öne- me Sulak Alan	Yönetim Planı: 2017'de Tamamlanmıştır.	Van > Merkez	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Van Sazlıkları	Mahalli Öne- me Sulak Alan	02/08/2023 Tarihinde Tescil Edilmiştir.	Van > İpekyolu	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP
Hıdırmentes Sulak Alanı	Mahalli Öne- me Sulak Alan	Tescil Tarihi Belirtilmemiş.	Van > Muradiye	2872 Sayılı Çevre Kanunu & Ramsar Sözleşmesi Hükümleri	DKMP

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (Erişim Tarihi: 25.08.2025)

*DKMP: Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü

Tablo 5. Van Sit Alanları

Alan Adı	İl>İlçe>Mahalle	Tescil Bilgisi	Sit Derecesi	Anıt/Sit Türü
Akdamar Adası Kilisesi ve Müştemilatı	Gevaş > Güzelkonak	08/06/1979 -A-1673 GMEAYK	SİT	Kilise ve Yerleşim Alanı
Hoşap Kalesi	Gürpınar > Güzelsu (Hoşap)	08/06/1979 -A-1673 S.K. GMEAYK	SİT-2	Kale ve Yerleşim Alanı
Van Kalesi	İpekyolu > Eskişehir	08/06/1979 - A-1673 S.K.	SİT-3	Kale ve Yerleşim Alanı
Ayanıs(Ağartı) Kalesi	Tuşba > Ağartı	05/04/1990 - 426 S.K.	SİT-2	Kale
Aşağı Anzaf Kalesi	İpekyolu > Dereüstü	06/12/1991 -949 S.K.	SİT	Kale
Görüşlü Anzaf Kalesi	Erciş > Görüşlü	27/12/2022 -3404 S.K.	SİT	Kale
Toprakkale	Tuşba > Akköprü	05/04/1990 -425 S.K.	SİT	Kale
Yukarı Anzaf Kalesi	İpekyolu > Dereüstü	30/07/1992 -1088 S.K.	SİT	Kale
Çavuştepe Kalesi	Gürpınar > Çavuştepe	21/07/1990 -538 S.K.	SİT-2	Kale
Çavuştepe Nekropolü	Gürpınar > Çavuştepe	07/11/2013 -496 S.K.	SİT	Nekropol
Şamram(Minua) Kanalı	Edremit - Gürpınar	17/11/2005 -471 S.K.	SİT	Su Kanalı
Yoncatepe Sarayı (Kalesi)	İpekyolu > Bakraçlı	11/10/1997 -2017 S.K.	SİT	Saray
Hoşap Gevrihan Mezarlığı	Gürpınar > Güzelsu (Hoşap)	05/12/1990 - 624 S.K.	SİT	Mezarlık
Ayanıs(Ağartı) Tümülüsü	Tuşba > Ağartı	04/03/1992 -991 S.K.	SİT	Tümülüs
Çavuştepe Hazinetepe Yerleşim Alanı	Gürpınar > Çavuştepe	19/02/2019 -2256 S.K.	SİT	Yerleşim Alanı
Dilkaya Höyüğü ve Mezarlık Alanı	Edremit > Dilkaya	20/06/1992 -1067 S.K.	SİT	Höyük
Gevaş Selçuklu Mezarlığı	Gevaş > Karşıyaka	30/05/1985 -1081 S.K.	SİT	Mezarlık
Karataş Yazıtları	Erciş > Tekevler	11/10/1997 -2020 S.K.	SİT	Yazılı Kaya
Meher Kapı	Tuşba > Akköprü	10/12/1993 -1405 S.K.	SİT	Yazılı Kaya
Adır Adası ve Lim Manastırı	Tuşba > Yaylıyaka	05/04/1990 -427 S.K.	SİT	Kilise
Alacahan Kalesi ve Nekropolü	Muradiye > Ünseli Beldesi	31/03/2010 -580 S.K.	SİT	Nekropol
Bajergah Kalesi ve Nekropolü	Gürpınar > Işıkpınar	25/10/2021 -2926 S.K.	SİT	Kale ve Nekropol
Beylerin Güneyi Kalesi ve Nekropolü	Erciş > Çelebibağı	25/09/2017 -1759 S.K.	SİT	Kale
Devetaş Kale, Yerleşim ve Nekropol Alanı	Muradiye > Devetaş	27/01/2025 -4080 S.K.	SİT	Kale
Evditepe Kalesi ve Nekropolü	Muradiye > Ünseli Beldesi	04/12/1998 -2163 S.K.	SİT	Nekropol
Güllüçimen Kale ve Nekropol Alanı	Muradiye > Güllüçimen	26/11/2024 -4037 S.K.	SİT	Kale ve Nekropol
Kalecik Kalesi ve Nekropolü	Özalp > Kalecik	25/01/2023 -3425 S.K.	SİT	Kale ve Nekropol
Kalecik Nekropolü ve Dikili Taşlar	Tuşba > Kalecik	12/05/2006 - 1 S.K.	SİT	Nekropol
Kerkeliktepe Kale ve Nekropolü	Çaldıran > Avcıbaşı	28/07/2023 -3650 S.K.	SİT	Kale ve Nekropol
Ortayayla Kale ve Nekropolü	Erciş > Ortayayla	25/08/2020 -2615 S.K.	SİT	Kale
Çarpanak Adası	Tuşba > Dibekdüzü	05/04/1990 - 423 S.K.	SİT	Yerleşim Alanı
Yukarı Mutlu Kale, Yerleşim Yeri ve Nekropolü	Çaldıran > Yukarı Mutlu	26/10/2016 -1393 S.K.	SİT	Kale
Çolpan(Panz) Kalesi ve Nekropolü	Tuşba > Çolpan (Panz)	14/06/1999 -2230 S.K.	SİT	Kale
Zernaki Tepe Antik Kenti	Erciş > Beyazıt	14/03/1981 -A-2762 S.K.	SİT	Yerleşim Alanı
Çelebibağı Mezarlığı	Erciş > Çelebibağı	20/01/1989 -162 S.K.	SİT	Mezarlık
Alaköy Kalesi	Tuşba > Alaköy	14/09/1994 -1461 S.K.	SİT	Kale
Alikelle Kalesi	Çaldıran > Alikelle	27/09/2016 -1329 S.K.	SİT	Kale
Aliler Kalesi	Tuşba > Karaağaç	04/12/1998 -2162 S.K.	SİT	Kale
Altintepe(Tuşba) Nekropolü	Tuşba > Polatoğlu-Tebrizkapı-Şemsibey	22/10/1993 -1357 S.K.	SİT-2	Nekropol
Amık (Yeşilsu) Kalesi	Tuşba > Yeşilsu	14/09/1994 -1460 S.K.	SİT-2	Kale
Arabızengi Kalesi	Çaldıran > Soğuksu	28/08/2024 -3964 S.K.	SİT	Kale
Arnos Nekropolü	Erciş > Kırkdemişirmen	27/03/2023 -3502 S.K.	SİT	Nekropol
Aydınocak Kalesi	Gevaş > Aydınocak-Timar	27/11/2018 -2171 S.K.	SİT	Kale
Aşağı Kevenli Kalesi	İpekyolu > Kevenli	10/12/1993 -1405 S.K.	SİT	Kale
Aşağı Mutlu Kalesi	Çaldıran > Aşağı Mutlu	26/10/2016 -1392 S.K.	SİT	Kale
Aşağı Sarıgöl Kalesi	Özalp > Seydibey	23/11/2020 -2695 S.K.	SİT	Kale
Aşağı Zivistan Kalesi	Edremit > Elmalık	11/05/2007 - 88 S.K.	SİT	Kale
Baklatepe Kalesi	İpekyolu > Baklatepe	05/12/2014 -722 S.K.	SİT	Kale
Bayramlı Nekropolü	Erciş > Bayramlı	25/01/2019 -2222 S.K.	SİT	Nekropol
Başkale Kalesi	Başkale > Hafiziye	30/09/2009 -396 S.K.	SİT	Kale

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (Erişim Tarihi: 21.08.2025)

Tablo 6. Bitlis Sit Alanları

Alan Adı	İlçe>Mahalle	Tescil Tarihi/Karar Sayısı	Tescil Türü	Anıt/Sit Türü
Bitlis Kalesi	Merkez	01/12/1989 - 317 S.K.	SİT-2	Kale
Rahva Hanı Mezarlığı	Merkez	28/05/2018 - 1958 S.K.	SİT	Mezarlık
Kermete Köyü Kalesi	Merkez > Kermete	28/11/2022 - 3342 S.K.	SİT	Kale
Mir Muhammed Kalesi	Merkez > Kelhuk	27/07/2023 - 3621 S.K.	SİT	Kale
Ahlat Sahil Kalesi ve Kale Kapısı	Ahlat	23/07/1981 - A 3017 S.K.	SİT	Kale
Abdurrahman Gazi Türbesi	Ahlat	14/05/1993 - 1254 S.K.	ANİT/SİT	Türbe
Ahlat Eski İç Kale	Ahlat	23/07/1981 - A 3017 S.K.	SİT	Kale
Ahlat Selçuklu Mezarlığı ve Müze Ziy.Kar.M.	Ahlat	23/07/1981 - A 3017 S.K.	SİT	Mezarlık
Harabeşehir Kaya Yerleşimi	Ahlat	23/07/1981 - A 3017 S.K.	SİT	Kaya Yerleşkesi
Saka Köyü Yerleşimi	Ahlat > Saka	20/09/2007 - 129 S.K.	SİT	Ören Yeri
Su ve Solgun Dereleri Mevki Eski Yerleşim Alanı	Ahlat	29/03/2016 - 1207 S.K.	SİT	Yerleşim Alanı
Madavans Vadisi Kaya Yerleşimi	Ahlat	22/10/2010 - 699 S.K.	SİT	Kaya Yerleşkesi
Yuvadamı Nekropolü ve Yerleşim Alanı	Ahlat > Yuvadamı	07/03/1996 - 1766 S.K.	SİT	Nekropol
Uludere Köyü Kaya Yerleşim Alanı	Ahlat > Uludere	20/03/2014 - 599 S.K.	SİT	Kaya Yerleşkesi
Kırklar Mezarlığı	Ahlat	31/01/1986 - 1818 S.K.	SİT	Mezarlık
Serinbayır Köyü Yerleşim Alanı	Ahlat > Serinbayır	13/07/2015 - 965 S.K.	SİT	Yerleşim Alanı
Küllün Mağarası Vadi Yerleşimi	Ahlat > Kınalıkoç	24/01/2019 - 2218 S.K.	SİT	Yerleşim Alanı
Taşharman Köyü Yerleşim Alanı	Ahlat > Taşharman	30/11/2021 - 2989 S.K.	SİT	Yerleşim Alanı
Güzelsu Köyü Mağara ve Yerleşim Alanı	Ahlat > Güzelsu	26/09/2022 - 3279 S.K.	SİT	Yerleşim Alanı
Dilburnu Köyü Yerleşim Alanı	Ahlat > Dilburnu	26/09/2023 - 3706 S.K.	SİT	Yerleşim Alanı
Kırıkkaya Köyü Mağara Yerleşimi	Ahlat > Kırıkkaya	29/04/2025 - 4146 S.K.	SİT	Mağara Yerleşimi
Hışet Kalesi	Hizan > Kolludere	25/01/2022 - 3052 S.K.	SİT	Kale
Nefs-i Hizan Kalesi	Hizan > Sırmaçek(Kayalar Mz.)	23/07/1981 - A-3055 S.K.	SİT-2	Kale
Tağ Kalesi	Hizan > Doğancı	05/11/2009 - 422 S.K.	SİT	Kale
Sağırkaya Köyü-Selim Mezrası Mezarlığı	Hizan > Sağırkaya (Selim Mz.)	16/03/2011 - 792 S.K.	SİT	Mezarlık-E
Sağınlı Gözetleme Kulesi-1	Hizan > Sağınlı	28/08/2023 - 3657 S.K.	SİT	Gözetleme Kulesi
Sağınlı Gözetleme Kulesi-2	Hizan > Sağınlı	28/08/2023 - 3658 S.K.	SİT	Gözetleme Kulesi
Taşboğaz Köyü Mezarlığı	Mutki > Taşboğaz	16/02/2006 - 620 S.K.	SİT	Mezarlık
Rabat Mezarlığı	Mutki > Çitliyol (Çevrelibağ Mz.)	05/11/2009 - 425 S.K.	SİT	Mezarlık
Rabat Kalesi (Yerleşim Alanı)	Mutki > Çitliyol (Çevrelibağ Mz.)	05/11/2009 - 424 S.K.	SİT	Kale
Boğazönü Köyü Kalesi	Mutki > Boğazönü	25/08/2022 - 3245 S.K.	SİT	Kale
Kıyıldüzü(Sorgun) Yerleşim Alanı	Tatvan > Kıyıldüzü	04/12/2014 - 714 S.K.	SİT	Yerleşim Alanı
Keysan Kalesi	Tatvan > Sarıdal(Çörekli Mz.)	06/10/2010 - 32 S.K.	SİT	Kale
Feribot Tepesi Oda Mezarı	Tatvan	26/05/2011 - 841 S.K.	SİT	Kaya Mezarı
Çekmece Köyü Ortaçağ Kale ve Yerleşimi	Tatvan > Çekmece	01/06/2017 - 1639 S.K.	SİT	Kale
Çekmece Köyü Erken Demirçay Kalesi	Tatvan > Çekmece	01/06/2017 - 1640 S.K.	SİT	Kale
Çekmece-Benekli Köyleri Yerleşim Alanı	Tatvan > Çekmece- Benekli	25/06/2018 - 1998 S.K.	SİT	Yerleşim Alanı
Koruklu Kalesi	Tatvan > Koruklu- Alacabük	27/08/2019 - 2395 S.K.	SİT	Kale
Eğritaş Top Kalesi	Tatvan > Eğritaş- Kırkbulak	25/08/2022 - 3244 S.K.	SİT	Kale
Adabağ Antik Yerleşim ve Limanı	Tatvan > Adabağ	28/12/2022 - 3419 S.K.	SİT	Yerleşim Alanı
Adabağ Kale ve Yerleşim Alanı	Tatvan > Adabağ	26/05/2023 - 3575 S.K.	SİT	Kale ve Yerleşim Alanı
Ağak Adası Yerleşim ve Mezarlık Alanı	Tatvan > Adabağ	25/12/2023 - 3791 S.K.	SİT	Yerleşim ve Mezarlık Alanı
Kalender Baba Mezarlığı	Güroymak	14/05/1993 - 1251 S.K.	SİT	Mezarlık
Oskağak Köyü Osmanlı Mezarlığı	Güroymak > Oskağak (Özkavak)	09/06/2005 - 344 S.K.	SİT	Mezarlık
Gölbaşı Beldesi Mezarlığı	Güroymak > Şenkaya	24/09/2008 - 243 S.K.	SİT	Mezarlık
Kanireş Köyü Mezarlığı	Güroymak > Kanireş	26/09/2019 - 2418 S.K.	SİT	Mezarlık
Güncırı Beldesi Mezarlıkları	Güroymak > Güncırı	25/01/2012 - 96 S.K.	SİT	Mezarlık-2
Yayladere Köyü Mezarlığı	Güroymak > Yayladere (Sez)	28/06/2012 - 168 S.K.	SİT	Mezarlık
Oskağak Köyü Eski Yerleşim Alanı	Güroymak > Oskağak (Özkavak)	27/08/2015 - 985 S.K.	SİT	Yerleşim Alanı
Gölbaşı Beldesi Höyüğü	Güroymak > Şenkaya	13/07/2015 - 967 S.K.	SİT	Höyük

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (Erişim Tarihi: 21.08.2025)

3.3. Yetki-Sorumluluk Paylaşım Analizi

Van Gölü Havzası'nda doğal ve kültürel mirasa ilişkin farklı statüler, çeşitli kurum ve kuruluşların yetki ve sorumluluklarını tanımlamaktadır. Kültürel miras alanlarının korunması ve tescil işlemleri, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu çerçevesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Koruma Bölge Kurulları tarafından yürütülmektedir. Doğal sit alanları ve tabiat anıtlarının korunması ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na bağlı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün yetki alanına girmektedir.

Sulak alanların korunması, 17.05.2005 tarihli Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği kapsamında Tarım ve Orman Bakanlığı – Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından sağlanmakta; bu alanlar ekolojik dengenin sürekliliğinde kritik rol oynamaktadır. Benzer şekilde, yaban hayatı geliştirme sahaları da 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu doğrultusunda aynı Bakanlığın sorumluluğunda yönetilmekte, tür ve habitat korumasına yönelik düzenlemeler bu kapsamda gerçekleştirilmektedir.

Turizm merkezleri boyutunda ise Tatvan ve Ahlat kıyı bandını kapsayan alanlar, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu temelinde “Turizm Merkezi” ilan edilmiş; bu kararlar Kültür ve Turizm Bakanlığı – Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. İlgili düzenlemeler, 20.09.1991 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan ilanla kesinleşmiş, 2004 yılında yürürlüğe giren “Turizm Merkezleri Kuruluş Yönetmeliği” ile de planlama ve uygulama süreçleri şekillendirilmiştir.

Bu yapıda her kurum kendi mevzuatı çerçevesinde hareket etmekte, tablo (Tablo 7) kurumların dayanak kanunları ve yönetmelikleri ile birlikte görev dağılımını ayrıntılı biçimde göstermektedir. Dolayısıyla, Van Gölü Havzası'nda çok katmanlı statülerin yönetimi yalnızca hukuki bir zemin değil, aynı zamanda kurumsal koordinasyonun da güçlendirilmesi gereken bir süreçtir.

Tablo 7. Yetki-Sorumluluk Paylaşım Analizi

Statüler	Kaynak Değeri	Yetkili ve Sorumlu Kurum/Kuruluşlar	Mevzuat Dayanağı
Arkeolojik/Tarihi Sit Alanları	Kültürel Miras	Kültür ve Turizm Bakanlığı – Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları	2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (RG: 23.07.1983 – 18113); Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Bölge Kurulları Yönetmeliği (RG: 19.04.2012 – 28269)
Doğal Sit Alanları / Tabiat Anıtı	Doğal Miras	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı – Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü	2863 sayılı Kanun; ilgili yönetmelikler
Sulak Alanlar	Doğal Miras (Ekolojik)	Tarım ve Orman Bakanlığı – Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü	Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği (RG: 17.05.2005 – 25818)
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (YHGS)	Doğal Miras (Biyoçeşitlilik)	Tarım ve Orman Bakanlığı – Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü	4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu (RG: 01.07.2003 – 25155)
Turizm Merkezleri (Tatvan-Ahlat)	Kültürel/Doğal Miras (Turizm Odaklı)	Kültür ve Turizm Bakanlığı – Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü	2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu (RG: 16.03.1982 – 17635); Turizm Merkezleri Yönetmeliği (RG: 03.11.2003 – 25278); Kuruluş Yönetmeliği (RG: 15.05.2004 – 25463, Karar 2004/7253); Turizm Merkezi İlanı (RG: 20.09.1991 – 20997)

Kaynak: Yazarlar tarafından derlenmiştir.

3.4. Koruma Süreçlerinde Rol Alan Kurum ve Kuruluşlar

Van Gölü Havzası'nda bulunan ve koruma süreçlerinde yer alan çeşitli kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Faaliyet planlama süreci başta olmak üzere, çeşitli izinlerde ve uygulama aşamalarında rol alan bu kurum ve kuruluşlar ile üstlendikleri roller Tablo 8'de yer almaktadır.

Van Gölü kıyıları, sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi değerlerle yalnızca bölgesel değil ulusal ve uluslararası ölçekte korunması gereken bir miras niteliği taşımaktadır; ancak bu mirasın yönetiminde çok aktörlü yapının yarattığı parçalı işleyiş ve kurumlar arası önceliklerin farklılaşması, bütüncül bir alan yönetiminin tesis edilmesini zorlaştırmaktadır. Valilikler ve belediyeler idari sınırları çerçevesinde planlama ve uygulama süreçlerini yürütmekte, fakat gölün ekolojik bütünlüğünü dikkate almayan bu sınır temelli yaklaşım, farklı bölgelerde uyumsuz ve hatta çelişkili kararların alınmasına yol açmaktadır.

Tablo 8. Koruma Süreçlerinde Yer Alan Kurum ve Kuruluşlar

Kurum / Kuruluş	Bilinçlendirme ve Denetim Faaliyetleri
Van-Bitlis Valilikleri	Yerel Ölçekte Koordinasyon, Planlama ve Denetim Süreçlerinin Yürütülmesi
Van Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyeleri	Çevre Koruma Faaliyetleri, Sıfır Atık Uygulamaları, Sürdürülebilir Etkinlik Planlamaları
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlükleri	Van Gölü Havzası Koruma Eylem Planı, Korumaya İlişkin Planlama ve Denetim Faaliyetleri
Tarım ve Orman İl Müdürlükleri	Su Kaynakları Yönetimi, Tarımsal Sulama Yöntemlerinin İyileştirilmesi, Biyolojik Çeşitliliğin Korunması
Devlet Su İşleri (DSİ) Bölge Müdürlüğü	Taşkın Kontrolü, Göl ve Dere Yataklarının Islahı, Su Yönetimi Projeleri
Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)	Çevre, Turizm ve Kültürel Miras Projelerine Mali/Teknik Destek, Bölgesel Kalkınma Programları
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve Bitlis Eren Üniversitesi	Bilimsel Araştırmalar, Kültürel Miras Çalışmaları, Sürdürülebilirlik Odaklı Uygulamalar
STK'lar	Çevre Farkındalığı ve Gönüllülük Temelli Kampanyalar, Kıyı Temizliği, Eğitim ve Bilinçlendirme Faaliyetleri, Atık ve Su Yönetimine İlişkin Savunuculuk, Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Katkı
UNESCO	Kültürel ve Doğal Mirasın Evrensel Standartlarda Korunması, Uluslararası Görünürlük ve Yol Göstericilik
Ramsar Sekreteryası / Mavi Bayrak Programı (TÜRÇEV koordinasyonu)	Sulak Alanların Korunması, Sürdürülebilir Plaj ve Turizm Standartlarının Uygulanması, Su Kalitesi ve Çevre Yönetiminin Uluslararası Kriterlerle Denetlenmesi.

Van Gölü kıyıları, sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi değerlerle yalnızca bölgesel değil ulusal ve uluslararası ölçekte korunması gereken bir miras niteliği taşımaktadır; ancak bu mirasın yönetiminde çok aktörlü yapının yarattığı parçalı işleyiş ve kurumlar arası önceliklerin farklılaşması, bütüncül bir alan yönetiminin tesis edilmesini zorlaştırmaktadır. Valilikler ve belediyeler idari sınırları çerçevesinde planlama ve uygulama süreçlerini yürütmekte, fakat gölün ekolojik bütünlüğünü dikkate almayan bu sınır temelli yaklaşım, farklı bölgelerde uyumsuz ve hatta çelişkili kararların alınmasına yol açmaktadır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlükleri ile Tarım ve Orman İl Müdürlükleri çevresel koruma, imar düzenlemeleri, tarımsal üretim ve doğal kaynak yönetimi gibi alanlarda yetki sahibi olmakla birlikte, çevresel sürdürülebilirlik ile ekonomik kalkınma hedefleri arasındaki gerilim, kurumsal çatışmaları derinleştirmekte ve uzun vadeli koruma hedeflerini gölgelemektedir. Üniversiteler, bilimsel bilgi üretme ve çözüm önerileri geliştirme kapasitesiyle önemli bir aktör olarak öne çıkmakta, ancak karar alma süreçlerinde belirleyici olamadıkları için akademik çıktıların uygulamaya yansımaları sınırlı kalmaktadır. Sivil toplum kuruluşları çevresel değerlerin korunması, kültürel mirasın yaşatılması, çevre bilincinin artırılması ve yerel halkın sürece katılımının teşvik edilmesi noktasında önemli katkılar sunmakta, ancak resmi karar mekanizmalarına doğrudan dâhil olamadıkları için olamadıkları için etkileri sınırlı kalmaktadır.

Diğer yandan, Van Gölü Havzası'ndaki koruma süreçlerinde uluslararası kuruluşlar ve programlar da göz ardı edilmemelidir. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), Ramsar Sözleşmesi ve Mavi Bayrak Programı gibi çerçeveler, gölün evrensel ölçekte tanınırlığını ve korunma yükümlülüğünü artırmaktadır. Mavi Bayrak Programı Türkiye'de Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV) koordinasyonunda yürütülmekte olup, yüzme suyu kalitesi, çevre yönetimi ve çevre bilincini uluslararası standartlara göre geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bölgesel düzeyde ise Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) mali destekleri ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) taşkın kontrolü ile su yönetimi projeleri aracılığıyla sürece katkı sunmaktadır.

Dolayısıyla, Van Gölü havzasında koruma ve kullanım dengesinin sağlanması, kurumların tekil faaliyetlerinden ziyade kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesine, kaynakların etkin kullanımına ve yerel halkın sürece aktif katılımına bağlıdır.

Alan yönetimi literatüründe vurgulanan bütüncül yönetim, katılımcı yönetim ve kıyı ölçeğinde planlama ilkeleri, uluslararası sözleşmelerde (Ramsar Sözleşmesi, Avrupa Peyzaj Sözleşmesi vb.) ve UNESCO'nun kültürel ve doğal miras yönetimine ilişkin rehber ilkelerinde de açıkça ifade edilmektedir. Bu bağlamda, paydaşlar arasında güçlü bir iş birliği ağının kurulması, ulusal mevzuatın uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi, çevresel sürdürülebilirliği toplumsal ve ekonomik faydayla dengeleyen ortak bir vizyonun geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin benimsenmesi, Van Gölü kıyılarının uzun vadeli korunması ve bu benzersiz mirasın gelecek nesillere aktarılması açısından kritik bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

3.5. Planlama Süreçlerinin Etkinliği

Van Gölü Havzası'nın koruma faaliyetlerinin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesinin bir yönetim modeli ile mümkün olabileceği düşünülmektedir. Bu modelin yerel halkın sahiplendiği, güçlü paydaş katılımının olduğu, bilimsel temelli ve veri odaklı, doğal ve kültürel mirasın birlikte korunduğu ve sürdürülebilir kullanımın hâkim olabileceği bir model olması gerekmektedir. Van Gölü'nün ve havzasının korunması gereken bir alan olmasının yanı sıra sürdürülebilir bir mantıkla ele alınmasının bu modeli güçlü kılmaya beklenmektedir.

Van Gölü Havzası Koruma Modeli, çok paydaşlı bir yönetim modeli tasarımı ifade etmektedir. Bu model, ilgili illerin Valilikleri ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlüklerinin koordinasyonunda, yerel yönetimlerin, üniversitelerin, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum örgütlerinin aktif olarak yer aldığı ve bilim insanları ve uzmanlardan oluşan bir danışma kurulunun bulunduğu bir model olarak tasarlanmaktadır. Bu model ile doğal ve kültürel mirasa ilişkin özel koruma bölgelerinin ilan edilmesi ve ekoturizm bölgelerinin oluşturulmasına ilişkin çalışmalar hedeflenmektedir. Sürdürülebilir finansman ve proje uygulamalarının planlanması ve ilgili ulusal/uluslararası kuruluşlardan uygun fonların sağlanması model tasarımında önemli bir rol oynamaktadır.

Van Gölü Havzası Koruma Modelinde sürdürülebilir bir yönetim modelinin tasarlanması en önemli bileşenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda sürdürülebilir bir destinasyon yönetim modelinin havza koruma faaliyetleri ile eşgüdümlü çalışmasının gerekliliği açıktır. "Destinasyon yönetim modelinin kamu-özel ortaklı bir girişim olarak tasarlanması ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının planlanması ile uygulanmasına yönelik çalışmalar yürütmesi gerekmektedir. Bu model, bir Destinasyon Yönetim Örgütü (DYÖ) aracılığıyla işletilecek olup, özel girişimlerin karar süreçlerinde daha etkin rol üstlenmesine olanak tanıyacaktır. İlgili alan yazın, destinasyon yönetiminin DYÖ benzeri yapılarda kurumsal meşruiyet ile paydaş etkileşimini eşzamanlı olarak örgütlemesi gerektiğini vurgulamaktadır (Şeremet vd., 2022). Aksi durumda DYÖ'nün geleneksel kamu organizasyonları gibi durağan bir yapıya dönüşmesi kaçınılmaz olacaktır.

Sonuç ve Tartışma

Etkili yönetim uygulamalarının korunan alan yönetim kategorileri çerçevesinde bütünleştirilmesi, Van Gölü Havzası'nda turizmin sürdürülebilir gelişimini sağlamak için hayati öneme sahiptir. IUCN (Uluslararası Doğa Koruma Birliği), uygulayıcıların korunan alanların belirli ekolojik ve sosyokültürel bağlamlarına göre uyarlanmış uygun yönetim stratejilerini belirlemelerini ve uygulamalarını sağlayan kapsamlı bir kategorizasyon sistemi sunmaktadır (Şecerov vd., 2018). Bu sistem, her biri farklı hedeflere ve yönetim yapılarına sahip, katı doğa rezervlerinden sürdürülebilir kullanım koruma alanlarına kadar değişen altı korunan alan kategorisini belirler (Maksin vd., 2014). Bu kategorileri anlamak, yerel topluluklar, politika yapımcılar ve turizm operatörleri de dahil olmak üzere paydaşlar için temel öneme sahiptir, çünkü turizm faaliyetlerini koruma hedefleriyle uyumlu hale getirmeyi kolaylaştırır ve ekolojik bütünlük ile ekonomik kalkınma arasındaki çatışmaları en aza indirir.

Van Gölü örneğinde, IUCN yönergelerinin uygulanması hem ekolojik korumayı hem de turizm potansiyelini artıran hedefli stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olabilir. Örneğin, milli park veya doğa rezervi olarak sınıflandırılan alanlar, biyolojik

çeşitliliğin ve kültürel miras alanlarının korunmasını sağlamak için daha sıkı düzenlemeler ve ziyaretçi yönetimi uygulamaları gerektirecektir (Li vd., 2022). Tersine, sürdürülebilir şekilde yönetilen alanlar olarak belirlenen bölgeler, rekreasyonel kullanım ve koruma hedeflerini dengelemeye, yerel toplulukları içeren sorumlu turizm uygulamalarını teşvik etmeye odaklanacaktır (Trišić vd., 2022). Bu yönergeleri kullanarak, paydaşlar Van Gölü Havzası'na özgü ekolojik ve kültürel değerleri korurken turizm gelişimi için uygun alanları belirleyen imar planları geliştirebilirler (Uğuz vd., 2022). Ayrıca, hükümet organları ve yerel paydaşlar arasındaki iş birliği, yönetim kategorilerinin başarılı bir şekilde uygulanması için esastır. Yerel toplulukları karar alma süreçlerine dahil etmek değerli içgörüler sağlar ve doğal kaynaklara karşı bir sahiplik ve sorumluluk duygusunu teşvik eder (Zorlu & Yılmaz, 2020). Bu, kamuoyu farkındalık kampanyaları ve katılımcı planlama atölyeleri aracılığıyla gerçekleştirilebilir ve sakinlerin biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir turizm gelişimi ile uyumlu uygulamaları savunmaları sağlanabilir. Bu nedenle, IUCN çerçevesinin benimsenmesi yalnızca ekolojik dengeyi korumaya hizmet etmeyecek, aynı zamanda çevresel ve ekonomik olarak sürdürülebilir turizm girişimlerine yerel katılımı teşvik ederek bölgenin sosyo-ekonomik yapısını da güçlendirecektir.

Öneriler

Sonuç olarak, 2022 yılında ilan edilen Van Gölü Koruma tescili çerçevesinde, gölün bütün sahil bandı yerleşim alanları da dahil olmak üzere “Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı” ilan edilmiştir. Bu nedenle, turizm gelişim bölgelerinin daha çok ekoturizm faaliyetlerinin yapılabileceği alanlar, konaklama ve diğer lojistik hizmetlerin ise köy yerleşmeleri içerisinde “Ekoköy” projeleri ile ele alınması sahanın daha fazla sürdürülebilir kullanımına ve turizme açılmasına katkı sunabilecektir (Tablo 9).

Tablo 9: Van Gölü Çevresinde Yer Alan Alanların Alan Yönetimi Kapsamında Turizm Odaklı Gelişme Önerileri

	Ekoturizm İçin Önerilen Saha	Çekicilikleri	Geliştirilmesi Gereken Hususlar	Dezavantajları	Önerilen Turizm Türü
1	Van-Edremit, Dönemeç (Engil) Deltası (Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı, Özel Mülkiyet İçin Koruma İmar Planına Tabi)	Dilkaya Höyüğü; Sulak Alanların Mevcudiyeti, Tarihi ve Kültürel Alanlara Yakınlık	Kamp ve Karavan Alanlarının İyileştirilmesi ve Pansiyon Türü Konaklama Olanaklarının Geliştirilmesi, Yerel Halkın Bilinçlendirilmesi, Teşviklerin Sağlanması	Yerel Halk ile Entegrasyon Yetersizliği, Peyzaj Çalışmalarının Yetersizliği, Tesislerinin Bakımsızlığı	Doğa ve Kültür Temelli Ekoturizm
2	Van-Gevaş, Göründü, İnköy, Altınca ve Dereazğı Köyleri (Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı, Özel Mülkiyet İçin Koruma İmar Planına Tabi)	Doğal ve Tarihsel (Altınca ve Akdamar Kilisesi Gibi) Alanların Bulunması, Tırmanış ve Yürüyüş Rotalarına Olan Yakınlık, Agro-Turizmi Destekleyecek Geleneksel Üretim ve Ürünlerin Mevcudiyeti, Amatör ve Profesyonel Kamp/Karavan Konaklama İşletmelerinin Yer Alması,	Kamp ve Karavan Alanlarının İyileştirilmesi ve Pansiyon Türü Konaklama Olanaklarının Geliştirilmesi, Yerel Halkın Bilinçlendirilmesi, Teşviklerin ve Desteklerin Sağlanması; Korunan Alanlara Yönelik Yasal Adımların Atılması	Yerel Halk ile Entegrasyon; Kamp ve Karavan Tesis Standartlarının ve İnsan Kaynağı Niteliklerinin Düşük Olması; Bazı Tesisler İçin Peyzaj Çalışmalarının Yetersizliği.	Doğa, Kültür ve Etkinlik Temelli Ekoturizm
3	Bitlis-Ahlat, Yeniköprü Köyü ile Sahil Arasında Kalan Alan Olan Karışık Çay Deltası (Önemli Doğa Alanı Sınırına Komşudur, Van Gölü Doğal Sit Alanı Çerçevesinde Koruma Amaçlı İmar Planına Tabidir.)	Doğal ve Kültürel Miras Alanlarına Yakınlık,	Kamp ve Karavan Alanlarının Geliştirilmesi ve Pansiyon Türü Konaklama Olanaklarının Geliştirilmesi, Yerel Halkın Bilinçlendirilmesi, Teşviklerin ve Desteklerin Sağlanması, Korunan Alanlara Yönelik Yasal Adımların Atılması	Yerel Halk ile Entegrasyon, Altyapı Yetersizliği	Doğa ve Kültür Temelli Ekoturizm
4	Bitlis-Adilcevaz, Çanakayla Köyü (Doğal Sit Alanı ve Yabanı Hayatı Geliştirme Sahalarına Komşudur, Bu Alanlardaki Özel Mülkiyet İçin Koruma İmar Planına Tabi)	Tırmanma ve Yürüyüş Rotalarına Yakınlık, Yaban Hayatı Geliştirme Sahasına Yakınlık, Sulak Alanların Mevcudiyeti	Kamp ve Karavan Alanlarının Geliştirilmesi ve Pansiyon Türü Konaklama Olanaklarının Geliştirilmesi, Yerel Halkın Bilinçlendirilmesi, Teşviklerin Sağlanması, Korunan Alanlara Yönelik Yasal Adımların Atılması	Yerel Halk ve STK'lar ile Entegrasyon, Altyapı Yetersizliği	Doğa, Kültür ve Aktivite Temelli Ekoturizm
5	Bitlis-Adilcevaz, Akçira Köyü ve Yakın Çevresi (Van Gölü Doğal Sit Alanı Çerçevesinde Koruma Amaçlı İmar Planına Tabidir.)	Tırmanma ve Yürüyüş Rotalarına Yakınlık, Sulak Alanların Mevcudiyeti, Sulamalı Tarım Alanlarının Bulunması	Kamp, Karavan ve Pansiyon Türü Konaklama Olanaklarının Geliştirilmesi, Yerel Halkın Bilinçlendirilmesi, Teşviklerin ve Desteklerin Sağlanması; Korunan Alanlara Yönelik Yasal Adımların Atılması	Yerel Halk ve STK'lar ile Entegrasyon; Altyapı Yetersizliği	Doğa-Temelli Ekoturizm
6	Bitlis-Adilcevaz, Aygır Köyü (Aygır Gölü Doğal Sit Alanı Çerçevesinde Özel Mülkiyetler İçin Koruma Amaçlı İmar Planına Tabidir.)	Tırmanma ve Yürüyüş Rotalarına Yakınlık, Sulak Alanların Mevcudiyeti, Sulamalı Tarım Alanlarının Bulunması, Konaklama ve Yeme-İçme Tesisleri ile STK'nın Bulunması	Kamp, Karavan ve Pansiyon Türü Konaklama Olanaklarının Geliştirilmesi, Yerel Halkın Bilinçlendirilmesi, Teşviklerin Sağlanması; Korunan Alanlara Yönelik Yasal Adımların Atılması	Yerel Halk ve STK'lar ile İletişim ve Entegrasyon; Altyapı Yetersizliği	Ekoköy-Temelli Ekoturizm
7	Erciş, Ünseli Köyü (Van Gölü Doğal Sit Alanı Çerçevesinde Koruma Amaçlı İmar Planına Tabidir.)	Tırmanma ve Yürüyüş Rotalarına Yakınlık, Sulak Alanların Mevcudiyeti, Sulamalı Tarım Alanlarının Bulunması, Konaklama ve Yeme-İçme Tesisleri ile Tarihsel Binaların	Restorasyon ile Mevcut Binaların Konaklama ve Yeme-İçme Mekanlarına Dönüştürülmesi. Ayrıca Kamp, Karavan ve Pansiyon Türü Konaklama Olanaklarının Geliştirilmesi, Yerel Halkın	Yerel Halk ve STK'lar ile İletişim ve Entegrasyon; Altyapı Yetersizliği,	Doğa, Kültür ve Aktivite Temelli Ekoturizm

		Bulunması	Bilinçlendirilmesi, Teşviklerin Sağlanması; Korunan Alanlara Yönelik Yasal Adımların Atılması		
--	--	-----------	---	--	--

Kaynakça | References

- Anderson, D., Bissett, T., Yerka, S., Wells, J., Kansa, E., Kansa, S., ... & White, D. (2017). Sea-level rise and archaeological site destruction: An example from the southeastern United States using DINAA (Digital Index of North American Archaeology). *PLOS One*, 12(11), e0188142. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0188142>
- Bal, Ş. (2019). "Bütünleşik Miras" alanları için yönetim modeli önerisi: Troya Tarihi Milli Parkı örneği (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Banjac, N., Maksimović, R., Dragaš, K., & Ivetić, J. (2019). Monitoring and assessment of protected areas' management capacities in the Republic of Serbia. *Sustainability*, 11(3), 666. <https://doi.org/10.3390/su11030666>
- Cihangir, E., & Şeremet, M. (2020). Van'ın Edremit ilçesinde turizmin gelişimi: Rezilyans ve değişim. *Türk Coğrafya Dergisi*, 74, 47-59. <https://doi.org/10.17211/tcd.657017>
- Cihangir, E., & Şeremet, M. (2020). Van. İçinde N. Kozak (Ed.), *Online Türkiye turizm ansiklopedisi*. <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/van>
- Cipolla, C., Quinn, J., & Levy, J. (2018). Theory in collaborative indigenous archaeology: Insights from Mohegan. *American Antiquity*, 84(1), 127-142. <https://doi.org/10.1017/aaq.2018.69>
- DAKA. (2024). TRB2 Bölge Planı (2024-2028) [Rapor]. Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı. https://www.daka.org.tr/panel/files/files/yayinlar/trb2_2024_2028_bp.pdf?u=1
- DAKA. (2025). Resmi web sitesi. Van: Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı. <https://www.daka.org.tr>
- DeFries, R., Hansen, A., Turner, B., Reid, R., & Liu, J. (2007). Land use change around protected areas: Management to balance human needs and ecological function. *Ecological Applications*, 17(4), 1031-1038. <https://doi.org/10.1890/05-1111>
- Demirkuş, N., Koyuncu, M., & Gül, M. (2018). Endemic plants of Lake Van basin. *Anatolian Journal of Botany*, 2(2), 70-83. <https://doi.org/10.30616/ajb.401062>
- Demas, M. (2002). Annotated bibliography on protective shelters for archaeological sites. *Conservation and Management of Archaeological Sites*, 5(1-2), 91-105.
- Deniz Temiz Derneği (TURMEPA). (2025). Resmi web sitesi. İstanbul. <https://www.turmepa.org.tr>
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ). (2025). Resmi web sitesi. Ankara. <https://www.dsi.gov.tr>
- Dudley, N. (Ed.). (2008). *Guidelines for applying protected area management categories*.
- Dudley, N., Parrish, J. D., Redford, K. H., & Stolton, S. (2010). The revised IUCN protected area management categories: The debate and ways forward. *Oryx*, 44(4), 485-490.
- Feilden, B. M., & Jokilehto, J. (1998). Management guidelines for world cultural heritage sites. *Historic Cities: Issues in Urban Conservation*, 8, 425.
- Geldmann, J., Joppa, L., & Burgess, N. (2014). Mapping change in human pressure globally on land and within protected areas. *Conservation Biology*, 28(6), 1604-1616. <https://doi.org/10.1111/cobi.12332>
- Gordon, J., Crofts, R., Díaz-Martínez, E., & Woo, K. (2017). Enhancing the role of geoconservation in protected area management and nature conservation. *Geoheritage*, 10(2), 191-203. <https://doi.org/10.1007/s12371-017-0240-5>
- Heck, N., Goldberg, L., Andradi-Brown, D., Campbell, A., Narayan, S., Ahmadi, G., ... & Lagomasino, D. (2024). Global drivers of mangrove loss in protected areas. *Conservation Biology*, 38(6). <https://doi.org/10.1111/cobi.14293>
- Higgins, J., Zablocki, J., Newsock, A., Krolopp, A., Tabas, P., & Salama, M. (2021). Durable freshwater protection: A framework for establishing and maintaining long-term protection for freshwater ecosystems and the values they sustain. *Sustainability*, 13(4), 1950. <https://doi.org/10.3390/su13041950>
- Karaduman, E., & Yılmaz, İ. (2024). Turizm paydaşları perspektifinden destinasyon rekabetçiliği analizi. *Journal of Tourism Research Institute*, 5(1), 55-73.
- Leung, Y. F., Spenceley, A., Hvenegaard, G., Buckley, R., & Groves, C. (2018). *Tourism and visitor management in protected areas: Guidelines for sustainability* (Vol. 27). Gland, Switzerland: IUCN.
- Li, Y., Zhao, Q., & Zhong, C. (2022). GIS and urban data science. *Annals of GIS*, 28(2), 89-92.
- Maksin, M., Milijić, S., Krnić, N., & Ristić, V. (2014). Spatial and sectoral planning support to sustainable territorial and tourism development of protected mountain areas in Serbia. *Spatium*, 32, 15-21.
- Marra, A., Rainieri, C., & Fabbrocino, G. (2022). On the role of historical research in the structural condition assessment of heritage structures. In *Handbook of Cultural Heritage Analysis* (pp. 1701-1722). Cham: Springer International Publishing.
- Meydan, A., Akkol, S., & Doğan, O. (2022). Implications from the meteorological data effects on water level fluctuations of the Lake Van (Eastern Anatolia/Türkiye). *Marine Science and Technology Bulletin*, 11(3), 299-308. <https://doi.org/10.33714/masteb.1125161>
- Muñoz, L., & Hausner, V. (2013). What do the IUCN categories really protect? A case study of the alpine regions in Spain.

- Sustainability*, 5(6), 2367-2388. <https://doi.org/10.3390/su5062367>
- Nakhaei, M., & Correia, M. (2020). Water-risk management in Tchogha Zanbil World Heritage Site in Iran, with a focus on the ancient management system. *The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, 44, 683-690.
- Ockendon, N., Thomas, D. H., Cortina, J., Adams, W. M., Aykroyd, T., Barov, B., ... & Sutherland, W. J. (2018). One hundred priority questions for landscape restoration in Europe. *Biological Conservation*, 221, 198-208.
- Özcan, K., & Bal, Ş. (2025). Bütünleşik miras alanları için yönetim modeli önerisi: Troya Tarihi Milli Parkı örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, 87, 115-123.
- Öztürk, R. B., & Çahantimur, A. (2023). The contribution of archaeoparks to cultural heritage awareness: The case of Bursa Hisar. *Journal of Awareness*, 8(4), 371-380.
- Parcak, S., Gathings, D., Childs, C., Mumford, G., & Cline, E. (2016). Satellite evidence of archaeological site looting in Egypt: 2002–2013. *Antiquity*, 90(349), 188-205. <https://doi.org/10.15184/aqy.2016.1>
- Roosevelt, C., Cobb, P., Moss, E., Olson, B., & Ünlüsoy, S. (2015). Excavation is destruction digitization: Advances in archaeological practice. *Journal of Field Archaeology*, 40(3), 325-346. <https://doi.org/10.1179/2042458215y.0000000004>
- Šabić, D., Vujadinović, S., Stojković, S., & Djurdjić, S. (2018). Urban development consequences on the wetland ecosystems transformations—case study: Pančevački Rit, Serbia. *Contemporary Problems of Ecology*, 11(2), 227-238.
- Saricaoglu, T. (2021). Arkeolojik miras Bilgi Yönetimi: HBİM Erythrai (İldir) örneği (Doctoral dissertation, Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey)).
- Şeremet, M., Cihangir, E., & Karaduman, E. (2022). (Non) Branding Cities and (De) Institutionalization Perspectives: A Case Study of Van, Turkey. *Journal of Geography*, (45), 111-124.
- Şeremet, M., Cihangir, E., & Cihangir-Çamur, K. (2023). An evaluation of Turkey's nature-based tourism agenda: policy, planning, and management. In *The Routledge Handbook of Nature Based Tourism Development* (pp. 519-542). Routledge.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2021). *Van Gölü Havzası Koruma Eylem Planı ve Uygulama Programı İzleme Raporu* [Rapor]. Ankara: ÇŞİDB.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2025). *Resmî web sitesi*. Ankara. <https://csb.gov.tr>
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2025). *Resmî web sitesi*. Ankara. <https://www.ktb.gov.tr>
- T.C. Resmî Gazete. (1982, Mart 16). *Turizmi Teşvik Kanunu* (Kanun No: 2634). (Sayı: 17635). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/1982/03/19820316-17635.htm>
- T.C. Resmî Gazete. (1983, Ağustos 11). *Çevre Kanunu* (Kanun No: 2872). (Sayı: 18132). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2872.pdf>
- T.C. Resmî Gazete. (1983, Temmuz 23). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu* (Kanun No: 2863). (Sayı: 18113). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2863.pdf>
- T.C. Resmî Gazete. (1991, Eylül 20). *Turizm Merkezi İlanı*. (Sayı: 20997). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20997.pdf>
- T.C. Resmî Gazete. (1994, Mayıs 17). *Ramsar Sözleşmesi*. (Sayı: 21937). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21937.pdf>
- T.C. Resmî Gazete. (2003, Kasım 3). *Turizm Merkezleri Yönetmeliği*. (Sayı: 25278). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/11/20031103.htm#3>
- T.C. Resmî Gazete. (2003, Temmuz 11). *Kara Avcılığı Kanunu* (Kanun No: 4915). (Sayı: 25165). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4915.pdf>
- T.C. Resmî Gazete. (2004, Mayıs 15). *Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ile Turizm Merkezlerinin Belirlenmesine ve İlanına İlişkin Yönetmelik* (2004/7253 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı). (Sayı: 25463). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20047253&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5>
- T.C. Resmî Gazete. (2005, Mayıs 17). *Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği*. (Sayı: 25818). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/05/20050517-2.htm>
- T.C. Resmî Gazete. (2012, Nisan 19). *Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Bölge Kurulları Yönetmeliği*. (Sayı: 28269). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120419-7.htm>
- T.C. Resmî Gazete. (2022, Temmuz 30). *Van Gölü Potansiyel Doğal Sit Alanı*. (Sayı: 31908). <https://www.resmigazete.gov.tr/ilanlar/eskiilanlar/2022/07/20220730-4-11.pdf>
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü. (2025). *Resmî web sitesi*. Ankara. <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP>
- Trišić, I., Privitera, D., Štetić, S., Genov, G., & Stanić Jovanović, S. (2022). Sustainable tourism in protected area—A case of Fruška Gora National Park, Vojvodina (northern Serbia). *Sustainability*, 14(21), 14548.
- TÜRCÜEV. (2025). *Mavi Bayrak Programı*. Ankara: Türkiye Çevre Eğitim Vakfı. <https://mavibayrak.org.tr>
- UNESCO. (1972). *Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage*. Paris: UNESCO.

<https://whc.unesco.org/en/conventiontext>

Van Gölü Havza Koruma İzleme Raporu, (2021).

Van Gölü Aktivistleri Derneği. (2025). *Resmî web sitesi*. Van. <https://vangoluaktivistleri.org>

Van Valiliği & Van Büyükşehir Belediyesi. (2023, Aralık). *2023-2027 Van Turizm Master Planı* (Yayın No. 24) [Rapor]. Van Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı. ISBN: 978-625-99882-3-8

Wick, L., Lemcke, G., & Sturm, M. (2003). Evidence of Lateglacial and Holocene climatic change and human impact in Eastern Anatolia: High-resolution pollen, charcoal, isotopic and geochemical records from the laminated sediments of Lake Van, Turkey. *The Holocene*, 13(5), 665-675. <https://doi.org/10.1191/0959683603hl653rp>

Worboys, G. L., Lockwood, M., Kothari, A., Feary, S., & Pulsford, I. (Eds.). (2015). *Protected area governance and management*. Anu Press.

Yaman, M., İnce, M., Erel, E., Cengiz, E., Bal, T., Çalışkan, Ç., ... & Kılıçel, F. (2011). Distribution study of U, V, Mo, and Zr in different sites of Lakes Van and Hazar, river and seawater samples by ICP-MS. *Clean - Soil Air Water*, 39(6), 530-536. <https://doi.org/10.1002/clen.201000526>

Yu-Fai L., Anna S., Glen H., & Ralf B. (eds.) (2018). *Tourism and visitor management in protected areas: Guidelines for sustainability*. Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 27, Gland, Switzerland: IUCN. xii + 120 pp.

Zorlu, K., & Yılmaz, A. (2020). Determination of strategies of ecotourism in protected areas with SWOT-AHP method: The case of Aksaray-Ihlara special environmental protection zone (SEPZ). *Journal of Geography*, (40), 247-257.